

PROJEKTO

MOKYMOSI KRYPTIES PASIRINKIMO GALIMYBIŲ DIDINIMAS 14–19 METŲ MOKINIAMS, II ETAPAS: GILESNIŠ MOKYMOSI DIFERENCIJAVIMAS IR INDIVIDUALIZAVIMAS, SIEKIANT UGDYMO KOKYBĖS, REIKALINGOS ŠIUOLAIKINIAM DARBO PASAULIUI

ISTORIJOS METODINĖS REKOMENDACIJOS

9-10 (1-2 gimnazijos) klasėms

TURINYS

I. Įvadas

II. Bendrųjų ir dalykinių kompetencijų ugdymas istorijos moduliniam mokyme 9-10 (1-2 gimnazijos) klasėse

- 1. Kompetencijų aprašai ir jų siekimo būdai**
- 2. Istorijos dalykinių kompetencijų ugdymas**
- 3. Bendrųjų ir dalykinių kompetencijų ugdymo pavyzdžiai**

III. Ugdymo siejimas su praktine veikla, mokinių aplinka. Mokinių mokymosi motyvacijos skatinimo būdai

IV. Informacinių kompiuterinių technologijų naudojimas istorijos mokyme

V. Planavimas

VI. Vertinimas

VII. Priedai

I. ĮVADAS

Pagrindiniai viso projekto tikslai, atsižvelgiant į šiuolaikinio darbo pasaulio poreikius, – plėtoti mokymosi krypčių pasirinkimo galimybes 14–19 metų mokiniams. Mokinių pasirinkimo galimybes didinti galima didinant ugdymo turinio patrauklumą, jį individualizuojant ir diferencijuojant, taip pat – plėtojant projekto dalyvių profesines kompetencijas.

Ugdymo turinio individualizavimu ir diferencijavimu siekiama, kad visi mokiniai prisitaikytų prie ugdomojo proceso pagal savo gabumus, poreikius, polinkius, mokymosi stilius, tempą ir patirtų mokymosi sėkmę. Ugdymo turinio *individualizavimas* mokiniui padeda pajusti ir suprasti savo stipriąsias savybes (gabumus, interesus, polinkius) ir atitinkamai juos tobulinti, pasirenkant mokymosi kryptį. Antai, kai kurie mokiniai geriausiai mokosi skaitydami ir rašydami, kiti klausydamiesi ir kalbėdamiesi, tretiems reikia vizualios mokymosi medžiagos, o dar kitiems geriau sekasi mokytis praktiškai veikiant. Visa tai reikia panaudoti ne tik skirstant mokinius pagal mokymosi stilių, bet ir jungiant skirtingų mokymosi stilių mokinius į grupes siekti vieno bendro tikslo.

Diferencijavimas dar yra suprantamas kaip individualaus požiūrio į mokymą realizavimas: mokinių skirstymas į didesnes ar mažesnes grupes, keliant toms grupėms skirtingus mokymosi tikslus, taikant skirtingus metodus, priemones ir pan. Diferencijuojama pagal kuri nors vieną požymį: panašius gabumus, interesus ar polinkius į kurią nors veiklą, motyvacijos stiprumą, charakterio savybes ir pan. Tokiose grupėse atsiranda galimybių mokiniams mokytis bendradarbiaujant, gerinti ne tik dalykinę, bet ir bendrąsias kompetencijas.

Mokymo procese diferencijuojama veikla leidžia visokeriopai įsitraukti skirtingo pasirengimo, įvairaus charakterio mokinius, skatina juos atskleisti savo organizacinius ir kūrybinius gebėjimus, sudaro prielaidas kiekvienam vaikui pasijusti gabiam, reikšmingam. Mokiniai tampa aktyvesni, pasitikintys savo jėgomis, gebantys bendrauti.

Jau senokai pastebėta, jog skirtingi mokiniai mokosi ir išmoksta skirtingai. Todėl ypač svarbu kreipti dėmesį į tuos metodus, kuriais lavinami mokinių bendrieji ir dalykiniai gebėjimai. Apskritai mokymo individualizavimui ir diferencijavimui geriausiai padeda vienas iš šių mokymo organizavimo būdų:

- diferencijuotos užduotys,
- moduliai,
- projektinė veikla.

Šiame projekte pirmenybė teikiama moduliniam mokymui – tokiam mokymui(si), kurį realizuojant taikoma savarankiško mokymosi programos dalis – modulis. Jis leidžia mokomąją medžiagą pateikti atskiromis baigtinėmis dalimis, leidžia mokiniui pasirinkti jos įsisavinimo būdus ir tempą. Istorijos

modulinio mokymo pagrindas – iš privalomo bendrojo kurso modulinės programos ir įvairių privalomai bei laisvai pasirenkamų modulių programų sudaryta bendra istorijos IX–X klasėje programa. Istorijos modulis yra tam tikras baigtinis savarankiškas kompleksas, kurį sudaro:

- a) į konkrečius, nesunkiai pamatuojamus rezultatus nukreipti tikslai ir uždaviniai ir numatomi mokinių pasiekimai. Jie atitinka tam tikrą dalį istorijos bendrosiose programose įvardytų mokymosi tikslų;
- b) siūlomi numatomų mokinių pasiekimų realizavimo keliai ir būdai, kuriuos pagal informacijos pobūdį, savo galimybes ir poreikius gali pasirinkti mokinys.

Istorijos modulių programos sukurtos pagal vienodą principą. Kiekvieno modulio programą sudaro tokios sudedamosios dalys:

1. Modulio pavadinimas ir valandų skaičius.
2. Modulio paskirtis, siejant su bendrosiomis programomis.
3. Konkretūs mokymosi tikslai ir uždaviniai.
4. Didaktinės nuorodos.
5. Integravimo su kitais dalykais galimybės.
6. Ugdymo turinio ir pasiekimų aprašai.
7. Veiklos ir pasiekimų vertinimas (kriterijai ir būdai).

Įgyvendinus projektą turėtų būti sudarytos sąlygos įvairių polinkių, poreikių ir gebėjimų mokinių raiškai, žinių pritaikymui praktikoje, karjeros planavimui, mokymosi krūvių mažinimui.

Siekiant visų minėtų tikslų, metodinėse rekomendacijose pateikiama patarimų ir pasiūlymų pagal šias sritis:

1. darbo planavimas, mokantis pagal istorijos modulių programas;
2. mokymosi moduliais realizavimas – istorijos dalykinės ir bendrųjų kompetencijų ugdymas, mokymosi diferencijavimas ir individualizavimas;
3. vertinimas mokantis pagal istorijos modulių programas.

II. BENDRŲJŲ IR DALYKINIŲ KOMPETENCIJŲ UGDYMAS ISTORIJS MODULINIAME MOKYME 9-10 (1-2 GIMNAZIJS) KLASĖSE

Pagal: http://www.upc.smm.lt/veikime/turinys/failai/kompetencijos_3.3.pdf

http://www.smm.lt/strategija/docs/vssi/090219/3%20sekcija/Ugdymo_teorija_ir_realybe.pdf

Švietimo įstatyme teigiama, jog kompetencija – tai mokėjimas atlikti tam tikrą veiklą, remiantis įgytų žinių, įgūdžių, gebėjimų, vertybinių nuostatų visuma. Bendrosiose ugdymo programose greta dalykinių kompetencijų taip pat yra ir bendrosios (mokėjimo mokytis, komunikavimo, pažinimo, socialinė, iniciatyvumo ir kūrybingumo, asmeninė bei kultūrinė) kompetencijos. Bendrosios kompetencijos yra ypač reikšmingos asmens brandai, tolesniam mokymuisi ir būsimai profesinei karjerai. Jas kartu galima laikyti gyvenimo įgūdžiais, bazine mokyklos užduotimi.

Visos bendrosios kompetencijos laikomos vienodai svarbiomis. Jos apima visus mokomuosius dalykus ir yra bendros visam ugdymo turiniui. Akivaizdu, kad vien pamokose kompetencijų neišugdysi. Šis procesas turi vykti nuolat – mokykloje, neformaliame ugdyme, namuose.

Bendrosios kompetencijos yra glaudžiai susijusios viena su kita, papildančios viena kitą. Ugdant vieną kurią kompetenciją, kartu ugdomos ir kitos kompetencijos. Antai, gebėjimas surasti, atrinkti, apibendrinti informaciją, ja pasinaudoti ir perteikti kitiems yra vienodai svarbus ugdant mokėjimo mokytis, komunikavimo ir pažinimo kompetencijas.

Ugdant bendrąsias kompetencijas, mokiniams siūlytinos daug galimybių teikiančios užduotys:

- reikalaujančios aktyvaus mokinių įsitraukimo;
- skatinančios kūrybingumą ir žinių taikymą;
- leidžiančios rinktis skirtingus atlikimo būdus;
- skirtos įvairių gebėjimų ugdymui ir įvairių pasiekimų lygių mokiniams;
- leidžiančios bendradarbiauti ir diskutuoti;
- teikiančios galimybių mokiniams pajusti pasitikėjimą savo jėgomis ir tapti savarankiškiems.

1. Kompetencijų aprašai ir jų siekimo būdai

Kompetencijos aprašas	Būdai siekti kompetencijos, mokantis istorijos
<i>Mokėjimo mokytis kompetencija</i>	
<p><i>Poreikis mokytis, atsakomybė už savo mokymąsi, užsibrėžto tikslo siekis. Gebėjimas planuoti ir apmąstyti mokymąsi, išsikelti pamatuotus uždavinius. Savo mėgstamų mokymosi būdų, pakankamų ir tobulintinų gebėjimų, mokymosi pasirinkimo galimybių pažinimas.</i></p>	<p>I. Užduotys, kurios mokiniams padeda suprasti tai, kokios asmeninės naudos jie gauna mokydamiesi istorijos, kur praktikoje galės pritaikyti istorijos žinias ir gebėjimus, kokioms specialybėms įgyti reikalingas istorijos išmanymas. <...></p> <p>II. Skirtingų pasiekimų lygio mokiniams skiriamos įvairaus sudėtingumo užduotys (nuo paprastų, vienos srities žinių ir vienos procedūros taikymo iki reikalaujančių kelių sričių žinių ir gebėjimų taikymo).</p> <p>Pasirinkimui gali būti teikiamos užduotys, kurios reikalauja nuoseklaus: žinojimo (atkartojimo, apibrėžimo, apibūdinimo), supratimo (paaiškinimo, suskirstymo, interpretavimo), taikymo (pritaikymo, naudojimo), analizavimo (palyginimo, priešasčių ir padarinių nustatymo), apibendrinimo (neižastos situacijos išsprendimo, apžvalgos parengimo, hipotezės pateikimo), vertinimo (požiūrio kilmės nustatymo ir pagrindimo, pranašumų ir trūkumų nustatymo, argumentavimo).</p> <p>III. Užduotys, leidžiančios rinktis skirtingus mokymosi šaltinius, kad mokiniai gautų tą patį rezultatą.</p> <p>IV. Užduotys, leidžiančios rinktis mokiniams tinkamą tempą ir blogai atliktą užduotį taisyti, kol bus pasiektas tinkamas rezultatas.</p> <p>V. Užduotys, leidžiančios pačiam mokiniui įvertinti, ar buvo pasiekti mokymosi tikslai, nustatyti, kas mokantis jiems sekėsi geriausiai, o ko padaryti nesisekė.</p>

<i>Komunikavimo kompetencija</i>	
<i>Konstruktivaus dialogo siekimas, atsakingas kalbos vartojimas. Įvairaus pobūdžio žodinių ir nežodinių pranešimų supratimas ir perdavimas, bendravimas atsižvelgiant į tikslą, adresatą, situaciją. Informacijos radimas, kritiškas vertinimas, apibendrinimas ir tinkamas jos pateikimas kitiems</i>	<p>I. Darbas grupėse, kada vieni kitus moko savo išmoktos medžiagos porcijų.</p> <p>II. Projektinė veikla: komanda su skirtingais vaidmenimis – pvz., vadovas, redaktorius, fotografas, dailininkas, IT specialistas, medžiagos rinkėjas. Vaidmenų pasiskirstymas pagal polinkius – atliekant savo mėgstamą darbą galima šiek tiek susidomėti ir turiniu.</p> <p>III. Darbas grupėse, kada skirtingiems grupės nariams pateikiama užduotis rasti informacijos apie tam tikrą objektą skirtinguose šaltiniuose, o paskui ją sudėti į vieną vietą ir apibendrinti.</p>
<i>Pažinimo kompetencija</i>	
<i>Siekis pažinti save, domėjimasis aplinka, jos raida. Pažinimo metodų kryptingas pasirinkimas ir taikymas, nuoseklus, logiškas, kritiškas mąstymas, problemų analizavimas ir sprendimas, pagrįstų išvadų darymas. Gebėjimas aprašyti pasaulį kalba, vaizdais, simboliais ir kitomis priemonėmis.</i>	<p>I. Užduočių, kurias atliekant reikia naudotis savo, savo šeimos ar giminės istorijos faktais, pateikimas.</p> <p>II. Probleminių užduočių pateikimas. Problemiškumas – informacijoje esantys prieštaravimai.</p>
<i>Socialinė pilietinė kompetencija</i>	
<i>Pagarba ir tolerancija įvairių kultūrų, socialinių ir amžiaus grupių abiejų lyčių žmonėms, savo ir kitų teisių ir pareigų žinojimas, savęs kaip bendruomenės ir visuomenės nario suvokimas. Konstruktivus bendradarbiavimas siekiant bendro tikslo, konfliktų valdymas, draugiškų santykių kūrimas ir palaikymas, pagalba kitiems.</i>	I. Užduotys, padedančios ugdyti empatinius gebėjimus, – vertinti praeities reiškinius iš skirtingų pozicijų – žiūrėjimas į tą pačią problemą jos amžininkų (priešininkų, sąjungininkų, skirtingo amžiaus, lyties, socialinės padėties, tikėjimo žmonių) akimis. Gali būti ir dirbtinai konstruojama požiūrio „savininko“ charakteristika
<i>Iniciatyvumo ir kūrybingumo kompetencija</i>	
<i>Idėjų sąsajų matymas ir naujų idėjų kūrimas,</i>	I. Užduotys, kurias galima atlikti įvairiais būdais, arba neturinčios vieno teisingo atsakymo

<p><i>originalus mąstymas, patirties pritaikymas naujose situacijose, alternatyvių problemų sprendimo būdų numatymas. Atvirumas pokyčiams, aktyvus dalyvavimas įgyvendinant naujas idėjas, kitų mokinių įtraukimas.</i></p>	<p>užduotys. Taip skatinamas mokinių kūrybiškumas, saviraiška, suteikiama galimybė rinktis ir pasireikšti įvairių mokymosi stilių ir pasiekimų lygio mokiniams.</p>
<p><i>Asmeninė kompetencija</i></p>	
<p><i>Teigiamas savęs vertinimas, pasitikėjimas savimi, mokėjimas sutelkti jėgas siekti užsibrėžtų tikslų. Atsparumas nesėkmėms ir konfliktams, mokėjimas įveikti stresą, ieškoti paramos ir ją priimti. Sąžiningas ir atsakingas veikimas, gebėjimas numatyti savo elgesio padarinius, rūpinimasis savo ir kitų sveikata, saugus elgesys.</i></p>	<p>I. Savęs, savo naujai įgytų žinių ar gebėjimų įvertinimo lentelė temos arba pamokos pabaigoje</p>
<p><i>Kultūrinė kompetencija</i></p>	
<p>Savo tautos, šalies, Europos ir pasaulio kultūros vertės ir tarpusavio ryšių supratimas. Savęs tapatinimas su Lietuvos ir Europos kultūra. Orientavimasis kultūrinėje erdvėje ir šiuolaikinių kultūros raidos tendencijų supratimas. Aktyvus dalyvavimas kultūrinėje veikloje. Savo estetinio skonio lavinimas ir kritiškas stereotipų vertinimas. Gebėjimas spręsti tarpkultūrinio bendravimo problemas.</p>	<p>I. Kultūros paveldo objektų, kultūros reiškinių, kūrėjų, kultūrinių skirtumų ir panašumų išryškėjimas.</p>

2. Istorijos dalykinių kompetencijų ugdymas

Dažnai literatūroje nurodoma istorijos dalyko kompetencijos viena iš aukščiausių išraiškų – istorinis mąstymas. Istorinis mąstymas įgyjamas per žinias, gebėjimus ir nuostatas, kurių įgyjama tam tikrose veiklos srityse. Nors gyvenime tos sritys yra susijusios, tačiau dėl patogumo išskiriamos tokios keturios veiklos sritys:

- 1) istorinės raidos supratimas,
- 2) orientavimasis istoriniame laike ir erdvėje,
- 3) istorijos tyrimas ir interpretavimas bei
- 4) istorijos supratimo raiška.

Veiklos srities aprašas	Būdai siekti kompetencijos
Istorinės raidos supratimas	
Svarbiausių istorinių įvykių, reiškinių, procesų, lėmusių dabartinės visuomenės raidą, paaiškinimas; istorinių asmenybių poveikio visuomenės istorinei kaitai ir jų veiklos priklausomybės nuo epochos vertinimas.	I. Visos užduotys, kurioms reikia: žinojimo (atkartojimo, apibrėžimo, apibūdinimo), supratimo (paaiškinimo, suskirstymo, interpretavimo), taikymo (pritaikymo, naudojimo), analizavimo (palyginimo, priežasčių ir padarinių nustatymo), apibendrinimo (neįprastos situacijos išsprendimo, apžvalgos parengimo, hipotezės pateikimo), vertinimo (požiūrio kilmės nustatymo ir pagrindimo, pranašumų ir trūkumų nustatymo, argumentavimo).
Orientavimasis istoriniame laike ir erdvėje	
Įvairių epochų istorinių įvykių, reiškinių ir procesų analizavimas, ryšių tarp pokyčių	I. Užduotys, padedančios suprasti chronologiją: I-1. laiko juostų (bendrųjų arba teminių) sudarymas;

<p>skirtingose visuomenės gyvenimo srityse paaiškinimas atsižvelgiant į laiko ir erdvės parametrus.</p>	<p>I-2. chronologinių arba sinchroninių lentelių sudarymas; I-3. pasaulio ir Lietuvos istorijos įvykių, reiškinių ir procesų priskyrimas istorijos laikotarpiams; I-4. savo gyvenamosios vietovės, Lietuvos, Europos ir pasaulio istorijos įvykių ir reiškinių susiejimas. II. Užduotys su žemėlapiu: II-1. istorijos žemėlapiu, kaip istorinių objektų lokalizacijos priemonės, naudojimas; II-2. istorijos žemėlapiu, kaip žinių apie gamtos sąlygas ir žmonių veiklą šaltinio, naudojimas; II-3. istorijos žemėlapiu, kaip priemonės nustatyti įvykių priežastis ir pasekmes, naudojimas; II-4. žemėlapiu, kaip istorijos šaltinio, iš kurio mokiniai nustato žemėlapiu autoriaus ir to meto visuomenės (ar jos dalies) pasaulėžiūrą, ideologiją, naudojimas.</p>
<p>Istorijos tyrimas ir interpretavimas</p>	
<p>Įvairiuose istoriniuose šaltiniuose, istorikų tekstuose esančios informacijos supratimas, jų tinkamumo atsakant į nagrinėjamus klausimus vertinimas; gebėjimas įvairiais požiūriais paaiškinti istorinę visuomenės praeitį, jos kaitos priežastis.</p>	<p>I. Užduotys: I-1. temai nagrinėti reikalingų (tinkamų) šaltinių atsirinkimas; I-2. informacijos apie istorijos įvykius ir reiškinius atsirinkimas iš istorijos šaltinių, jos palyginimas; I-3. kritiškas keleto skirtingų istorijos šaltinių vertinimas – jų atsiradimo laiko, autorystės, priežasčių ir skirtingo informacijos pateikimo nustatymas, patikimumo įvertinimas; I-4. šaltiniuose, istorijos tekstuose atsirinktos patikimos informacijos apibendrinimas.</p>
<p>Istorijos supratimo raiška</p>	
<p>Pasirengimas žodžiu, raštu, naudojant IT diskutuoti istorinėmis temomis, tinkamai vartojant sąvokas, argumentuojant savo teiginius ir pagrindžiant išvadas.</p>	<p>Užduotys: I. medžiagos atranka ir klasifikavimas pagal įvairius kriterijus; II. pristatymo planavimas ir realizavimas; III. diskusija remiantis istorine medžiaga.</p>

3. Bendrųjų ir dalykinių kompetencijų ugdymo pavyzdžiai

Tema: POŽIŪRIS Į NEPRIKLAUSOMYBĖS ATKŪRIMĄ LIETUVOJE 1990 03 11

TEMOS MEDŽIAGA – ŠALTINIAI

A. Mokytojos išpūdžiai po dvidešimties metų:

Aš kasmet prisimenu tą lemtingą Kovo 11-ąją, nes turbūt tą naktį niekas nemiegojo. Kai rytą susirinkome mokykloje, moterys ir vyrai atėjo labai pasipuošę, visų veidai spindėjo. Vis dar tikiu, kad mūsų tautos dvasia yra labai stipri. Kas beįvyktų, kokie išbandymai belauktų, Lietuva vis tiek išliks tyra. Juk čia auga jaunimas, suprantantis, kokia vertybė yra gimti Lietuvoje. Žinoma, yra tokių, kurie visada ieškos, kur lengviau, bet juk negali būti visi vienodai stiprūs.

Tačiau, jei yra gyvybingas branduolys, tai tauta turi ateitį. Aš šventai tikiu Lietuva.

<http://projektai.vu.lt/universitetozurnalistas/wordpress/2011/03/ka-jums-reiskia-kovo-11-oji/>

B. Vardinio balsavimo dėl Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos akto Dėl Lietuvos nepriklausomos valstybės atstatymo rezultatai

Už šį aktą balsavo 124 deputatai, prieš nebalsavo niekas, susilaikė šeši: *Stanislav Akanovič, Leonas Jankelevičius, Ryšard Maciejkianec, Stanislavas Peško, Valentina Suboč, Edvard Tomaševič.*

C. Iš Klaipėdos gyventojos N. Kuzminos laiško „Sovetskaja Rosija“ redakcijai (1991 12 14)

Aš į Lietuvą atvykau ne savo valia. Nuo 14 metų dirbau audimo fabrike. Pasisiūliau vykti į Leningradą, kur vyko miesto atstatymas. Bet pusiaukelėje mus pasiuntė į Lietuvą. Gyvenome barakuose. Atstatinėjome Klaipėdą. Statėme gamyklas ir fabrikus. Dabar juose dirba mūsų vaikai ir anūkai.

Jums žinoma, kad prieš tris mėnesius mes nuėjome miegoti sovietų šalyje, o atsibudome užsienio valstybėje. Dabar mes – okupantai, kolonistai.

... Aš noriu grįžti į Tėvynę. Aš noriu mirti savo žemėje. Net generolui Sovietų Sąjungos Didvyriui I. Černiachovskiui neatsirado vietos lietuvių žemėje...

D-1. Lietuvos gyventojų tautinė sudėtis (%)

Tautybės	1923	195	198	200
Lietuviai	84,2	79,3	79,6	83,5
Lenkai	3,3	8,5	7,0	6,7
Rusai	2,5	8,5	9,4	6,3
Baltarusiai	0,2	1,1	1,7	1,2
Ukrainiečiai	0,0	0,7	1,2	0,7
Žydai	7,6	0,9	0,3	0,1
Kiti	2,2	1,0	0,8	1,5

D-2. Lietuvos komunistų partijos narių skaičius

Metai	Gyventojų	LKP narių
1945	~ 2,5 mln.	3536
1950	~ 2,5 mln.	27 753
1970	~ 3,1 mln.	116 603
1986	~ 3,5 mln.	197 274

E. LIETUVOS GYVENIMO PAINIAVOS

Kai 1988 m. viduryje „atvirumas“ sugirgždino varžtus, žmonės Vilniuje ir visoje okupuotoje Lietuvoje pradėjo atviriau prabilti. Dabar su niršuliu kalbama apie rusų bei komunizmo išaugintas ekonomines negeroves, kurių pasėkos dar ilgai vargins. Kalbama apie žudynes ir trėmimus, apie žaizdas tautos kultūrai ir būdai. Skausmą sunku nuslėpti, ypač kai visi yra tos pačios epidemijos paliesti. Kalba aukšti pareigūnai savo kabinetuose su tarnautojais ir atsilankiusiais svečiais. Kalba susirinkimuose, gatvėse, namuose. Atrodo, kad atsivėrė visi gyventojai, kad kiekvienas trokšta išlieti susirinkusias drumzles.

<...> Šių garsiai besiskundžiančių tarpe yra ir LKP CK narių, labai daug eilinių narių. Tai daugiausia jaunesnieji, partijos bilietus gavę ne už dalyvavimą išvežimuose, ne persekioję tikinčius, bet įsitvirtinę normaliu keliu, nes reikėję pakliūti universitetan, gauti tarnybą arba turimoje išsilaikyti.

<...> Reikia suprasti ir aplinkos aukas. Jei 7–8 metų mažamečio akyse teisingai ar neteisingai neramiais 1945–1950 laikais buvo šūviais likviduotas tėvas ir tėvo brolis, jei tą vaiką paėmė partija savo globon ir aklai išaugino, jis sekė partiją, kol praregėjo. Tokia aplinkos auka – jų buvo – turi teisę įsijungti bendran tautos skundan prieš komunizmą.

Bet turi būti ir tylinčių. <...> Tarp 1941 metais į sunkvežimius rinkusių maišėsi ir aštuoniolikmečių, devyniolikmečių. Jie tremčiai Sibiran į vagonus sodino ir pikta stumdė Lietuvos gyventojus. Tai daugiausia ankstyvieji komjaunuoliai arba dar tik į komjaunimą taiką. Tada žmonės gaudė įvairūs nepriklausomos Lietuvos priešai ir šiaip nevykėliai, suirutėje besitikį geresnio gyvenimo. Šiuos pasibaisėtinus uždavinius vykdė savarankiškai ir net pasididžiudami, talkinant okupuotos Lietuvos ir Baltarusijos sumobilizuotiems enkavedistams. Jų dar yra gyvų, šiandien jau „personalinių pensininkų“, pasikeitimo bijančių ir tylinčių.

1945–1952 metų laikotarpy kaimus terorizavę „stribai“ ir ūkininkus į kolūkius gainioję komjaunuoliai ir kiti partijos pareigūnai taip pat tyli. Tarp vėlesniems trėmimams rankiojusių buvo ir priverstinai šiam darbui suvartų. Jie kaimynus ir draugus pražūčiai kraustė su grauduliu. Kaip priverstieji šiandien išsiteisintų?

F. Lietuvių tremtinių dalis tarp visų SSRS ištremtų žmonių

Metai	Lietuvių tremtinių skaičius	Lietuvių dalis tarp visų SSRS ištremtųjų (%)
1945	4 479	1,7
1946-47	8 402	3,2
1948	43 940	49,2
1949	33 500	15,1
1950	1 355	3
1951	21 177	46,5
1952	2 934	13
Iš viso:	115 787	16,2

G. Kolaboravimo apibūdinimai:

G-1) Kolaborantas – okupantų talkininkas, tėvynės išdavikas, okupuotos valstybės centrinės ir vietinės valdžios (administracijos) pareigūnas, valdininkas ar tarnautojas, vykdamas okupacinės valdžios nurodymus (politiką) ir prievarta verčiantis savo piliečius (tėvynainius) paklusti okupantų valiai. Kolaborantais laikomi žmonės, dažniausiai dėl politinių ir ideologinių įsitikinimų išdavę Tėvynę, jos nepriklausomybę ir ėmę savanoriškai bendradarbiauti su okupantais. (*Vytautas Tininis*)

G-2) Tai tam tikras okupuotos šalies piliečio ryšys su okupacine valdžia, pasireiškiantis talkininkavimu ją įtvirtinant, susidorojant su jos oponentais ar bent juos neutralizuojant. Kolaboravimu laikytini, greta kitų, šie veiksmai: pirma, aktyvus dalyvavimas ar ėjimas atsakingų pareigų okupanto valdžios ir organizacijų struktūrose, antra, žmonių išdavimas ar įskundimas saugumo organams ir trečia, viešas valdžios nusikaltimų teisinimas. (*Kęstutis Girnius*)

G-3) Lietuvos Respublikos pilietis, okupacijos ar aneksijos sąlygomis padėjęs neteisėtos valdžios struktūroms įtvirtinti okupaciją ar aneksiją, slopinti Lietuvos gyventojų pasipriešinimą arba kitaip talkinęs neteisėtai valdžiai veikti prieš Lietuvos Respubliką, baudžiamas laisvės atėmimu iki penkerių metų.
(*Lietuvos Baudžiamojo kodekso 120 str.*)

H. Iš 1989 m. rugpjūčio 26 d. SSKP CK pareiškimo:

Pabaltijo tautų likimui gresia rimtas pavojus. Žmonės turi žinoti, prie kokios bedugnės juos stumia nacionalistų lyderiai. Jeigu jiems pavyktų pasiekti savo tikslus, padariniai galėtų būti tautoms katastrofiški. Galėtų iškilti klausimas dėl paties jų gyvybingumo.

I. Faktai iš pasipriešinimo Sovietų valdžiai istorijos

Rezistencija –

1944–1953 metų ginkluoto pasipriešinimo sovietinei okupacijai metu žuvo apie 20 000 partizanų.

Neginkluotas pasipriešinimas –

R. Kalantos iššūkis režimui;

pogrindžio spauda („Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronika“, „Aušra“, „Vytis“ ir kt.);

organizacijos (Helsinkio grupė, Lietuvos Laisvės Lyga (LLL), Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komitetas ir kt.).

Įvairias kompetencijas ugdančios užduotys

<p>1. Temos pavadinimas „POŽIŪRIS Į NEPRIKLAUSOMYBĖS ATKŪRIMĄ LIETUVOJE 1990 03 11“. Kaip kiekvienas pateiktas šaltinis yra susijęs su šia tema? Surasti visas įmanomas sąsajas</p>	<p>2. Pagal pateiktus šaltinius nustatykite tris kategorijas žmonių, kurios Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimą 1990 03 11 galėjo vertinti skirtingai:</p> <p>A) džiaugtis ir palaikyti;</p> <p>B) liūdėti ir elgtis priešišškai;</p> <p>C) laikytis neutraliai.</p> <p>Pagrįskite savo sprendimus.</p>
<p>3. Kompozicijos būdu išsiaiškinkite atsakymus į šiuos klausimus:</p> <p>A) Kurie Lietuvos žmonės ir kodėl Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimą galėjo sutikti džiaugsmingai?</p> <p>B) Kurie Lietuvos žmonės ir kodėl Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimą galėjo sutikti nusiteikę priešišškai?</p> <p>C) Kuriems Lietuvos žmonėms ir kodėl Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimas nekėlė jokių aiškiai išreikštų jausmų?</p>	<p>4. Pabandykite suskirstyti dabartinės Lietuvos gyventojų sluoksnius į grupes pagal tai, kaip dabar vertinama 1990 03 11 paskelbta Lietuvos Respublikos Nepriklausomybė. Palyginkite su žmonių nuostatomis Nepriklausomybės atkūrimo išvakarėse. Ar išvelgiate skirtumų? Panašumų? Nuo ko priklauso Jūsų išvelgti skirtumai arba panašumai?</p>
<p>5. Su draugu sugalvokite dialogą apie 1990 03 11 dienos vietą Lietuvos istorijoje. Vienas pabūkite patriotiškai nusiteikusių Lietuvos gyventojų, o kitas – Rusijos piliečiu. Pasistenkite įtikinti pašnekovą savąja tiesa.</p>	<p>6. Liudininkas pasakoja...</p> <p>Naudodamasis pateikta medžiaga ir vadovėlio informacija, vienas mokinys pasirengia per 5–10 minučių pristatyti 1990 metų įvykius, žmonių nuotaikas ir jausmus iš tų dienų pozicijų. Toliau leidžiama grupelėmis mokiniams pasirengti jį klausinėti – išsiaiškinti, kas neaišku, kas gali būti interpretuojama kitaip. Vėliau šis liudininkas yra klausinėjamas klasėje – pavienių mokinių arba grupelių – apie „patirtus įspūdžius“.</p>
<p>7. Artimųjų (liudininkų) apklausa</p> <p>Pagal galimybes apklausti du tris vyresnius šeimos narius (tėvus,</p>	<p>8. Kas būtų, jeigu ...</p> <p>Vietoje klausimo <i>kaip buvo?</i>, klausiama – <i>kaip galėjo būti?</i></p>

<p>senelius), giminaičius ar šiaip artimus pažįstamus, kurie atsimena paskutiniųjų sovietinių metų ir 1990 03 11 dienos įvykius, atmosferą. Apklausoje daugiausia dėmesio kreipti ne į menkas detales, o į bendresnius dalykus:</p> <p>A) Kada ir dėl kurių įvykių jie pradėjo tikėti galimybe gyventi nepriklausomoje Lietuvoje?</p> <p>B) Kokios pozicijos jie laikėsi paskutiniaisiais metais iki 1990 03 11 – aktyvių įvykių dalyvių (kuo tai pasireiškė?) ar pasyvių stebėtojų? Kodėl?</p> <p>C) Kaip jie apibūdintų savo aplinkos atmosferą (nuotaikas, jausmus, elgseną) 1990 03 11?</p> <p>D) Kaip jie dabar vertina 1990 03 11 sprendimą ir vėlesnius įvykius Lietuvoje? Gal galvoja, kad kai ką galima buvo padaryti kitaip?</p> <p>Gautus rezultatus susisteminti, sugrupuoti, pateikti PPT pristatymu.</p>	<p>Užuot klausę – „Kokios buvo Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo pasekmės?“, klausiamo – „Kas būtų, jei Lietuva 1990 03 11 nebūtų paskelbusi apie Nepriklausomybės atkūrimą?“.</p> <p>Į taip suformuluotą klausimą mokiniai turi pateikti savo argumentus. Jie užrašomi lentoje arba lape, nė vieno argumento neatmetant. Kitame etape mokiniai analizuoja argumentus, kelia hipotezes ir jas tikrina. Pabaigoje formuluojamos apibendrintos išvados.</p> <p>[Mokiniai pateikia savo nuomonę, ugdo gebėjimus į istorinius įvykius, reiškinius žvelgti iš kitokios perspektyvos, naujai interpretuoti problemą.]</p>
<p>9. Naudodamiesi Lietuvos Respublikos Seimo interneto svetainės (www.lrs.lt) informacija, raskite daugiau informacijos apie nebalsavusiuosius „už“ (susilaikiusius) už 1990 03 11 Nepriklausomybės aktą ir nustatykite, kas juos vienija? Kas juos sieja su už Nepriklausomybės atkūrimą balsavusiais deputatais – Zbignevu Balcevičiumi, Medardu Čobotu, Česlavu Okinčicu. Remdamiesi rasta informacija, iškelkite hipotezę, kodėl tokie, atrodo, labai panašūs deputatai balsavo skirtingai.</p>	<p>10. Lietuvos Respublikos įstatymai draudžia persekioti, diskriminuoti, kurstyti, net įžeidinėti žmones dėl jų tautybės. Apskritai laikomasi nuostatos, kad žmogaus veiksmus, net neteisėtus, smerktinus ir baustinus, lemia ne įgimtos, bet įgytos savybės. Iliustruokite tokį teiginį šios temos medžiagos pavyzdžiu.</p>
<p>11. Žinodami tolesnę įvykių eigą, nuspręskite, kaip reikia vertinti 1989 m. rugpjūčio 26 d. Sovietų Sąjungos komunistų partijos Centro</p>	<p>12. Susipažinę su kolaboravimo apibrėžimais paaiškinkite, ar kolaborantais laikytini šie žmonės:</p>

<p>komiteto pareiškimą – kaip realų grasinimą ar kaip tuščius žodžius, demonstruojančius centrinės valdžios bejėgiškumą. Pagrįskite savo sprendimus.</p>	<p>A) LTSR miesto (raiono) vidaus reikalų skyriaus kriminalinio poskyrio viršininkas? Eilinis inspektorius?</p> <p>B) LTSR miesto (raiono) liaudies teismo pirmininkas? Teisėjas?</p> <p>C) LTSR miškų ūkio ir miško pramonės ministras? Tos ministerijos buhalteris?</p> <p>D) LTSR valstybės saugumo komiteto pirmininkas? To komiteto eilinis inspektorius?</p> <p>E) LTSR laikų kolūkio pirmininkas? To kolūkio agronomas?</p> <p>F) LTSR miesto (raiono) komunistų partijos komiteto pirmasis sekretorius? To komiteto vairuotojas?</p> <p>Koks turėjęs būti šių žmonių požiūris į Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimą 1990 03 11? Nuo ko tas požiūris dar priklausė (be užimamų pareigų)?</p> <p>G) Prieš pat Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimą viešai šią galimybę neigęs, kritikavęs šią idėją propagavusius, tačiau 1990 03 11 savo parašu balsavimą „už“ Lietuvos Nepriklausomybę patvirtinęs Lietuvos komunistų partijos vadovas, kitą dieną po Nepriklausomybės atkūrimo akto pasirašymo?</p>
<p>13. Ar, remiantis D šaltinio duomenimis, galima teigti, jog prieš pat Nepriklausomybės atkūrimą 1990 03 11 ne mažiau kaip 5 proc. visų Lietuvos gyventojų buvo kolaborantai? Pagrįskite savo nuomonę.</p>	<p>14. Suburkite komandą ir parašykite argumentuotą atsakymą į Klaipėdos gyventojos N. Kuzminos laišką „Sovetskaja Rosija“ redakcijai (1991 12 14): Surinkite istorinių faktų, leidžiančius abejoti jos laiške išdėstytais teiginiais;</p> <p>A) Paaiškinkite, kurie jos laiške nurodyti teiginiai yra tendencingi, o kurie turi realų pagrindą?</p> <p>B) Ilustruokite savo atsakymą.</p> <p>C) Pateikite atsakymą kuo raiškiau ir įtaigiau. Vaidmenų pasiskirstymas</p>

pagal polinkius (pvz., vadovas, redaktorius, menininkas, IT specialistas, medžiagos rinkėjas) – atliekant savo mėgstamą darbą galima šiek tiek susidomėti ir turiniu.

15. Įsivertinkite savo žinias, įgytas nagrinėjant šiuos šaltinius:

Sužinojau nauja:	Jau žinojau ir patvirtinau savo žinias:
Daugiau sužinojus pasikeitė mano:	Kad visiškai suprasčiau, man dar:

Tema: VOKIETIJOS IR SSRS KARO PRADŽIA IR LIETUVA

ŠALTINIAI:

A. Iš vadovėlio

„Lietuviai karą pasitiko su džiaugsmu, nes jis išgelbėjo nuo sovietinio teroro. Pogrindyje veikusios ir su Lietuvių aktyvistų frontu (LAF) ryšius palaikiusios organizacijos bei pavieniai žmonės karo pradžioje pradėjo kovą prieš Raudonąją armiją. Prasidėjo antikomunistinis sukilimas. Jo tikslas – keršyti sovietams ir atkurti nepriklausomybę. <...> Sukilime dalyvavo apie 10 tūkst. vyrų. Kovoje žuvo apie 600 sukilėlių.“

(Naujausiųjų laikų istorija. V., Kronta, 1998, p.160)

B. 1941 m. gegužės 16 d. SSRS valstybės saugumo liaudies komisaras Vsevolodas Merkulovas pasiūlė VKP(b) CK priimti tokį Politbiuro nutarimą:

„1. Leisti Lietuvos, Latvijos ir Estijos SSR NKGB ir NKVD suimti konfiskuojant turtą ir išsiųsti į lagerius nuo 5 iki 8 metų, o atlikus bausmę lageryje išsiųsti priverstiniam apgyvendinimui į tolimas Sovietų Sąjungos vietas 20-čiai metų tokias asmenų kategorijas:

- a) aktyvius kontrrevoliucinių partijų dalyvius ir antisovietinių nacionalistinių baltagvardiečių organizacijų dalyvius;
- b) buvusius „ochrankos“ tarnautojus, žandarus, policijos ir kalėjimų vadovaujančius darbuotojus, taip pat eilinius policininkus ir kalėjimų tarnautojus, apie kuriuos turima kompromituojančių duomenų;
- c) buvusius stambius dvarininkus, fabrikantus ir stambius valdininkus iš buvusio Lietuvos, Latvijos ir Estijos valstybės aparato;
- d) buvusius Lenkijos, Lietuvos, Latvijos ir Estijos ir Baltosios armijos karininkus, apie kuriuos yra kompromituojančių duomenų; <...>

2. Leisti Lietuvos, Latvijos ir Estijos SSR NKGB ir NKVD suimti konfiskuojant turtą ir išsiųsti į tremtį apgyvendinimui tolimuose Sovietų Sąjungos rajonuose 20-čiai metų tokias asmenų kategorijas:

- a) pirmame punkte (a, b, c, d) nurodytų kategorijų asmenų šeimas, arešto metu kartu su jais gyvenančius arba jų išlaikomus asmenis <...>

C. Iš prisiminimų (1941 m. birželis)

Brolis skundėsi, kad dabar mūsų šeima gyvena pusbadžiu. Po ankstyvos tėvelio mirties 1930 metais, mama iš Lietuvos valdžios pastoviai gaudavo pensiją, kaip už valstybės tarnautoją, mirusį einant savo pareigas (smarkus sužeidimas policijos tarnyboje buvo ankstyvos mirties priežastis, paskutiniu laiku tėvas buvo pasienio policijos Trakų baro viršininku). Ta pensija mokytojai su 6 vaikais buvo nemaža paspirtis. Dabar okupantai atėmė valstybinę pensiją, ir šeima atsidūrė prie skurdo ribos. Aš dėl karinės tarnybos nedirbau, o namuose liko dar du broliai ir sesuo, kurie mokėsi gimnazijoje ir jauniausioji sesutė Onutė – moksleivė.

Brolis pasakojo, kad dabar mama niekur negauna darbo, todėl jis jau išsiuntęs į namus savo algą – 170 litų.

Leonas Čerškus. Lietuvos kario atsiminimai

D. Iš prisiminimų

Viešniuose mitingas. Turgaus aikštėje net tribūna įrengta. Kalbėtojai džiūgauja, kad Sovietų Sąjunga išvadavo Lietuvą iš buržujų ir buožių valdžios. [...]. Ryto metą ėmėme klausinėti mokytojos Mortos Butkutės, bet ji kažkaip taip neaiškiai kalbėjo, jog nieko nesupratome. Apsižiūrėję pamatėme, kad ir klasėje, kur kartu mokosi visi keturi skyriai, nemažai pakitimų. Nebėra kampe iš molio gražiai padaryto ir išdegtas Gedimino pilies maketo su maža trispalve vėliavėle. O toje pilyje buvo mažytis dailiai susiūtas permatomas popierėlis su Vilniaus žemės žiupsneliu. Mokytoją taip apipylėme klausimais, kad ji nieko nebesakė, o liepė visiems užsirašyti brolišku respublikų pavadinimus, kuriuos dabar reikia atmintinai žinoti.

Elekšis Juozas. Takeliai tėvų čia susipynė. — Vilnius, 1998.

E. Iš sukilėlio Jono Venckevičiaus prisiminimų

Dar karo išvakarėse abiejose Kauno „Aušros“ gimnazijose susiorganizavo 20-ties aktyvistų grupė, vadovaujama ltn. Vlodo Garbenio, kuris per svainį Leoną Prapuolėnį tiesiogiai palaikė ryšį su LAF Vyriausiuoju štabu. Abiturientų vyresniuoju buvo paskirtas šaulys Kazys Oželis. 1941 m. birželio 23 d. 10.30 val. Lietuvos ir Maskvos laiku Jurgis Bobelis jaunesnysis buvo Kauno radiofone tuo metu, kai deklaravo Nepriklausomybės atkūrimą. Netrukus Pilypo Naručio įsakymu aušriečių sukilėlių būrys, vadovaujamas ltn. V. Garbenio, ltn. Vinco Zenkevičiaus, ltn. Vytauto Stonio, Žaliakalnyje, Radastų gatvėje, užėmė ginklų sandėlį, o ltn. Vytautas Stonis plk. J. Vėbros įsakymu – radijo stotį Vaižganto gatvėje. Per susišaudymą parodų paviljonuose buvo nukauti keturi NKVD kareiviai.

F. Iš prisiminimų

Sekmadienį, t.y. birželio 22 d., mano motina su savo artimaisiais svarstė, ar mūsų šeimai trauktis į Rytus. Bet niekas iš artimųjų nenorėjo trauktis. Ryta (1941 birželio 27), apie 6 valandą, į mūsų butą Vytauto prospekte Nr. 28 įsiveržė 5 baltaraiščiai kartu su buvusiu mano močiutės kiemsargiu. Jis juos atvedė ir iškilmingai pasakė: „Štai kur visi komunistai žydai slapstosi“. Be jokių kalbų ir paaiškinimų, kad nesame komunistai, kad mūsų gimines prieš savaitę išvežė sovietai, baltaraiščiai suėmė visus penkis to namo gyventojus vyrus, tarp jų tris mano motinos brolius: Solomoną, Isaką ir Abraomą Viravičius. <...> Visus penkis išvedė į kiemą ir kiek atokiau nuo namo, prie pat Vytauto parko, sušaudė.

Naujausiųjų laikų istorija. V., Kronta, 1998, p.161

G. Iš prisiminimų (1941 m. birželio 22 d.)

Karas! - kartojome vienas kitą įtikinėdami, ir graibstėme vienas iš kito žiūronus, nė sekunde neatplėsdami akių nuo dangaus, kur vyko tikros oro kautynės. Stebėjome jas su tikru džiugesiu širdyse. Tai išdavė mūsų akys. Mes džiaugėmės ir galvojome apie Lietuvą. Buvome įsitikinę: „Kur du pešasi, trečias būtinai – laimės!“

Leonas Čerškus. Lietuvos kario atsiminimai

H. Iš straipsnio sovietinių laikų laikraštyje

Aleksiukas buvo darbštus vaikas, ir aplinkinių kaimų ūkininkai mielai samdė jį. Žinojo, kad tas, bandą ganydamas, tikrai neužmigs, o kad labai jau namų pasiilgsta, — niekis. Kai po dienos darbų sumigdavo ūkininko šeimyna, Aleksiukas tyliai nuslinkdavo nuo krosnies ir bėgdavo namo, į Budriškius. Namos... <...> Atėjo 1938-ieji metai. Aleksiukas jau visai į Aleksą išaugo, ir kaimo vaikai jau nebedrįsta jo piemeniu vadinti. Tėvas žadėjo Aleksą leisti mokytis kalvystės amato pas Pozniaką. <...> Atėjo ilgai lauktoji diena, Aleksas, „diplomuotas“ kalvis, sugrįžo į savo gimtinę. Iš pradžių kalviavo Šiaudinės dvare, po to dirbo buvusioje Kiršos kalkinėje. Įstojo į komjaunimą. Tačiau 1941-aisiais prasidėjo Didysis Tėvynės karas. Baltaraiščiai, senas „skriaudas“ atminę, siautėjo kaimuose ir miesteliuose, žudė naujakurius, komjaunuolius, aktyvistus, naujo gyvenimo kūrėjus. Neramu pasidarė. Ir Aleksui teko sugrįžti pas tėvus, į gimtąsias Kairiškių apylinkes. Ir Kairiškiuose tai vienur, tai kitur sutratėdavo automatai, šturpiai nakties tyloje nuaidėdavo riksmas. Liejosi nekaltų žmonių kraujas. Šiaudinės miškas priglaudė Alekso pusbrolių Joną, kuris baltaraiščiams „prasikalto“ tik tuo, kad kaimo jaunimui organizuodavo šokius, o kartais sakydavo ugningas kalbas apie naują, geresnį gyvenimą.

Sarapinienė P. Tau gyvename, žeme: Apybraiža apie Aleksą Raubutą // Vienybė. — 1984. — Rugpj. 28.

I. Iš mokinės užrašytų prisiminimų

Tragiški įvykiai kulminaciją pasiekė 1941 m. birželio 14 d. Birželio 13-osios naktį Vieکشnių geležinkelio stotyje buvo pastebėti įtartini vagonai. E. Švažo teigimu, jų galėję būti apie dešimt. Kaimo ūkininkai nenutuokė, kam jie skirti. Birželio 14-oji — inteligentijos šermenys. Per Vieکشnius nusirita žinia, kad suimta ir į vagonus sugrūsta grupė mokytojų. Geležinkelio stoties link dar da sunkvežimiai su išsigandusiais, iš siaubo žado netekusiais žmonėmis. Viename jų – Santeklių dvaro savininkė tautodailininkė O. Bagnickaitė, kurios audiniai puošė Lietuvos ambasadas užsienyje. Neaplenkė lemtis nusigyvenusios Pavirvytės dvarininkės Nagurskienės, Gomulickų iš Meižių, Kontrimų iš atokaus Birbiliškės kaimo ir kitų. Keletą dienų girdėjosi iš gyvulinių vagonų sklindančios aimanos, raudos, giesmės.

[...] Atėjo baisioji 1941 m. birželio 27-oji, įstrigusi vieکشniškių atmintyje. Miestelis kaip išmiręs. Kas, kad palangėse nuo karščio leipsta pinavijų žiedai, kad oras persunktas jazminų kvapo. Apie dešimtą valandą ryto į miestelio gyventojų namus įsiveržė ginkluoti sovietų talkininkai. Jie įsakė uždaryti langines, uždangstyti langus, nekišti nosies į gatvę. Jei įsakymo neklausys — be perspėjimo šaus.

[...] Pranešti apie gresiantį pavojų pas kanauninką, slapstydamasis tarp jaunų medelių, skubėjo senukas advokatas Barakauskas. Atstumas netolimas. Deja, nespėjo. Į kanauninko butą įsiveržė ginkluoti – ne svetimi, o Vieکشnių miestelio – sovietiniai kolaborantai. Jie įsakė J. Navickui apsirengti ir abu išsivedė.

[...] Suimtuosius nuvedė pas sovietinį karininką, kuris turėjęs juos oficialiai areštuoti ir perduoti karo lauko teismui. Tačiau karininkas, pakalbėjęs su suimtaisiais, neižvelgė jų kaltės bei pagrindo areštui ir nusprendė paleisti. „Uolieji“ vieکشniškiai, kurių pavardes kaip prakeiksmą mini liudytojai, nusprendė patys nuteisti suimtuosius. Savo aukas, paragindami šautuvų buožėmis, išsivarė per Naujakurius toliau keliu, einančiu per Pluogų kaimą, Maigų miško link.

Rudnickaitė Ingrida. Mano tauta! Ką aš tau padariau?! // Būdas žemaičių. — 2006. — Birž. 16. — Nr. 65

Užduotys istorijos dalykinei kompetencijai ugdyti

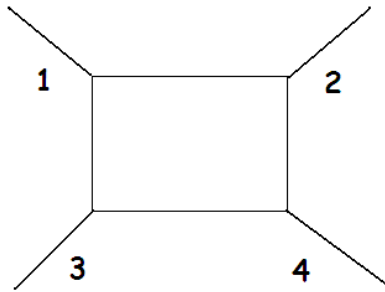
<ol style="list-style-type: none"> 1. Suklasifikuoti šaltinius pagal įvykių seką. 2. Nustatyti pirminius ir antrinius šaltinius. 3. Nustatyti pirmosios ir antrosios sovietinės okupacijos padarinius. 4. Nustatyti Birželio sukilimo tikslus ir reikšmę. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Įvertinti šaltinių patikimumą. 2. Įvertinti šaltinių objektyvumą. 3. Palyginti C ir D šaltinius. Nustatyti autoriaus požiūrį į tuometinius įvykius.
<ol style="list-style-type: none"> 1. Kurie šaltiniai atspindi sovietinę okupaciją? 2. Kurie šaltiniai atspindi nacistinę okupaciją? 3. Kokie du skirtingi požiūriai į sovietinę okupaciją atsispindi šaltiniuose? 4. Kokie du skirtingi požiūriai į nacistinę okupaciją atsispindi šaltiniuose? 5. Kokios istorinės aplinkybės lėmė skirtingus požiūrius į šaltiniuose aprašytus įvykius? 6. Remdamiesi šaltiniu B nurodykite, kokių pasekmių Lietuvai turėjo politinio biuro nutarimas. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Atsakinėjimas pagal pateiktus klausimus. 2. Šaltinių patikimumo nustatymas. 3. Šaltinių, kurie padeda atskleisti žmonių užimtas pozicijas, atranka. 4. Esė rašymas. 5. Diskusija „Įrodykite arba paneikite teiginį, kad tie lietuviai, kurie laukė „ateinant vokiečių“, buvo išdavikai“.
<ol style="list-style-type: none"> 1. Pagal šaltinius D ir G atskleisti Lietuvos gyventojų nuotaikas. 2. Remiantis šaltiniais įvardyti įvykius, turėjusius įtakos Lietuvos gyventojų nuotaikų kaitai. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Pagal pasirinktus kriterijus sugrupuoti šaltinius. 2. Paaiškinti kriterijų pasirinkimo motyvus ir pagrįsti konkrečiais šaltiniais.
<ol style="list-style-type: none"> 1. Atrinkti šaltinius, kurie atskleidžia buvusias žmonių pozicijas. 2. Nustatyti šaltinių patikimumą. 3. Parašyti esė. 	<p>Diskusija „Kurie Lietuvos gyventojai buvo teisūs – tie, kurie laukė pasirodant Vokietijos kariuomenės, ar tie, kurie buvo priešiški nusiteikę Vokietijos kariuomenės pasirodymui?“</p>

Užduotys bendrosioms kompetencijoms ugdyti

<i>Mokėjimo mokytis kompetencija</i>	<i>Asmeninė kompetencija</i>
<p style="text-align: center;">Birželio sukilimas</p> <p>I. Internetinių puslapių paieška.</p> <p>II. Kitos literatūros apie sukilimą paieška.</p> <p>III. Iliustracija „Birželio sukilimo paminklas“ + šaltiniai.</p> <p>IV. Sukilimo analizavimo planas:</p> <ol style="list-style-type: none"> a) sukilimo data ir tikslai; b) sukilimo priežastys; c) sukilimo eiga; d) sukilimo pasekmės; e) sukilimo dalyviai; f) sukilimo centrai; g) LAF'o (Lietuvos aktyvistų fronto) vaidmuo sukilime. <p>V. Informacijos pristatymas PowerPoint programa.</p>	<p style="text-align: center;">Savęs įvertinimas pagal schemą:</p> <p>Sužinojau nauja: ...</p> <p>Jau žinojau ir patvirtinau savo žinias: ...</p> <p>Po pamokos pasikeitė mano supratimas apie: ...</p> <p>Kad visiškai suprasčiau, man dar trūksta žinių apie: ...</p>
<i>Komunikavimo kompetencija</i>	<i>Iniciatyvumo ir kūrybingumo kompetencija</i>
<p style="text-align: center;">Diskusija</p> <p style="text-align: center;">„Kuri gyventojų dalis buvo didesni kolaborantai – tie, kurie talkino vokiečiams, ar tie, kurie talkino sovietams?“</p> <ol style="list-style-type: none"> Mokiniai susipažįsta su istoriniais šaltiniais. Susiskirstoma grupėmis ir pareigomis. Grupėms skiriamas laikas (10 min.) parengti kalbą ir klausimus oponentams. 	<p style="text-align: center;">Mini filmo kūrimas</p> <p>Dokumentinis</p> <ul style="list-style-type: none"> - nuotraukos; - įvykių dalyvių prisiminimai; - mokinių žinios apie tą laikotarpį (interviu). <p>Meninis (?)</p>

<p>4. Vyksta diskusija.</p> <p>5. Apibendrinimas.</p> <p>6. Refleksija.</p>	
<p><i>Pažinimo kompetencija</i></p>	<p><i>Socialinė pilietinė kompetencija</i></p>
<p>1. Surinkti prisiminimų (apklausti šaltiniuose nagrinėjamo laikotarpio liudininkus), juos susisteminti, klasifikuoti ir palyginti su turimų šaltinių teikiama informacija.</p> <p>2. Nagrinėjamo laikotarpio Lietuvos žmonių patirtus išgyvenimus atspindinti kūrybinė užduotis:</p> <p>a) piešinio sukūrimas;</p> <p>b) muzikinio kūrinio sukūrimas;</p> <p>c) istorinio rašinio sukūrimas.</p>	<p>Darbas grupėse:</p> <p>Grupės išnagrinėja šaltinius ir pateikia įvykių vertinimą.</p> <p>Diskusija „Ar pagrįstai lietuviams yra prilipdyta „žydšaudžių“ etiketė?“</p> <p>Diskusija „Ar Birželio sukilimo dalyvius galima vadinti „baltaraiščiais“?“</p>
<p><i>Mokėjimo mokytis kompetencija</i></p>	<p><i>Iniciatyvumo ir kūrybingumo kompetencija</i></p>

„Padėkliukas“



1. Pateikus keturis šaltinius keturi mokiniai turi išskirti kiekvieno pagrindinę mintį.
2. Apibendrinami randa bendrus ir skirtingus sąlyčio taškus.

Darbas su rakto žodžiu, pvz.,

trėmimai:

Kas? Kur? Kada? Kaip? Kodėl?

Sukilimas:

- Kas? Kur? Kada? Kaip? Kodėl?

I. Remiantis šaltiniais parengti 1941 m. birželio sukilimo dalyvio kreipimąsi į tautą:

1. Pasiskirstymas vaidmenimis (kalbos rengėjas, redaktorius, diktorius ...) grupėse
2. Kalbos rengimas
3. Diktoriaus atranka
4. Ekspertų grupė – vertintojai.

Kalbos rengimas pagal susitartus kriterijus:

- a) atitikimas laikmečiui;
- b) numatyta trukmė;
- c) rėmimasis šaltiniais.

II. Parengti du agitacinius plakatus:

- a) sovietinė propaganda;
- b) sukilėlių pozicija.

Kriterijai:

- atitikimas laikmečiui;
- rėmimasis šaltiniais.

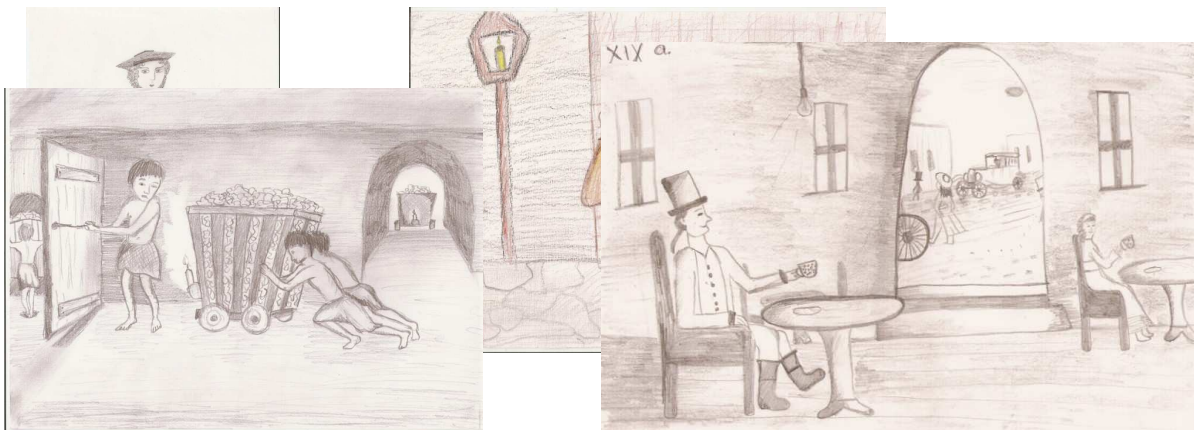
III. UGDYMO SIEJIMAS SU PRAKTINE VEIKLA, MOKINIŲ APLINKA. MOKINIŲ MOKYMOSI MOTYVACIJOS SKATINIMO BŪDAI

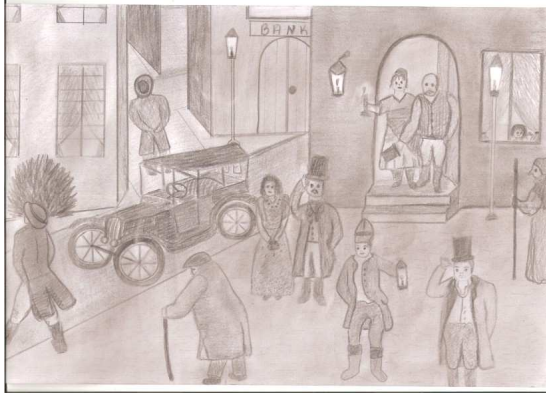
Mokinių mokymosi motyvacija – vienas svarbiausių sėkmingo mokymosi veiksnių. Yra naudojama daug priemonių skatinti mokinių norą mokytis. Viena svarbiausių – ugdomojo proceso siejimas su mokinių patirtimi. Visų pirma istorija turėtų būti siejama su dabarties aktualijomis, mokinių interesais, mokiniams artima aplinka. Ryšiai su gyvenimiška aplinka paverčia mokymąsi patirtimi, jis „įtraukia“ visą asmenį, todėl yra gilesnis, ilgiau išliekantis atmintyje. Mokymosi metu atsirandantis vis tvirtesnis žinių esmės supratimas ir jų naudojimo gebėjimai skatina pasitikėti savimi, o tai daugeliu atvejų gali būti daug svarbesnis vidinės motyvacijos veiksnys nei vertinimas. Taip pat uoliai mokomasi, jei mokymasis vyksta įdomiai, patenkina smalsumą ir yra smagus. Mokiniam daug įdomiau nagrinėti konkrečias situacijas, problemas, kurios siejasi su jų interesais. Konkrečios situacijos ne tik daro temą įdomesnę, bet ir paaiškina teorinius dalykus. Jei mokant keliami probleminiai klausimai, o ne vien pateikiami konkretūs faktai, skatinamas mokinių smalsumas ir domėjimasis istorija.

Tema: POKYČIAI VISUOMENĖJE XIX A. PABAIGOJE

Kaišiadorių Algirdo Brazausko gimnazijos I klasės gimnazistams buvo pasiūlyta kūrybinė užduotis apibendrinti temą pasitelkiant meninius gebėjimus.

Rezultatai:





IV. INFORMACINIŲ KOMPIUTERINIŲ TECHNOLOGIJŲ NAUDOJIMAS ISTORIJS MOKYME

Viena iš svarbesnių techninių naujojo ugdymo turinio realizavimo problemų – specialių (adaptuotų) mokymosi šaltinių stoka. Čia į pagalbą gali ateiti informacinių kompiuterinių technologijų (IKT) naudojimas. Mokinių ar mokytojų naudojamos elektroninės mokymo(si) priemonės dažnai gali atstoti įprastus vadovėlius, tapti papildomu mokymo motyvacijos stiprinimo stimulu.

IKT taikyti istorijos mokymo ir mokymosi procese galima labai įvairiai:

1. Elektroninių priemonių ir leidinių naudojimas demonstravimui.
2. Elektroninių priemonių naudojimas savarankiškam mokymuisi (individualiam, grupėmis).
3. Informacijos paieška ir informacijos šaltinių (enciklopedijos, knygos, žinynai, albumai ir t. t.) naudojimas.
4. Informacijos pristatymas.

IKT gali būti taikomos siekiant padėti:

Mokytojams	Mokiniam
efektyviau mokyti istorijos	sudaryti galimybę mokytis savarankiškai naudojantis įvairiais informacijos šaltiniais;
pajvairinti pamokas	individualiai dirbti, kai užduotis reikia diferencijuoti;
pagerinti mokymą ir mokymąsi	surasti ir parinkti naudingiausią informaciją atliekant istorijos užduotis;
sudominti mokinius mokymusi	patikrinti, tobulinti atliktą darbą;
	išreikšti savo idėjas.

Per istorijos pamokas taikydami IKT mokiniai mokosi tyrinėti įvairius informacijos šaltinius, analizuoti dokumentus, statistinę informaciją, elektroninius žemėlapius ir t.t. Pravartu mokiniams pateikti kūrybinių užduočių, kad jie mokytųsi tyrinėti informacijos šaltinius ir sisteminti gautus duomenis.

Istorijos pamokose tokie veiklai organizuoti tinka dokumentų rinkiniai. Tai gali būti mokyklinės chrestomatijos ar kiti istorijos šaltiniai. Tokio pobūdžio veiklai yra sukurta kompiuterinė Lietuvos istorijos mokymo priemonė „Istorijos laboratorija“. Tai nesudėtingai valdoma priemonė, kuria galima tiesiogiai

dirbti su įvairiais dokumentais. „Istorijos laboratorija“ iš pirmo žvilgsnio atrodo yra mokytojui skirta demonstracinė priemonė. Tai dokumentų rinkinys, savotiškas vaizdo ir garso archyvas ant darbo stalo. Mokomoji priemonė teikia galimybę, pasirinkus dominančią temą, peržiūrėti pateiktas iliustracijas, sudėti tai, kas reikalinga, į aplanką „Darbai“, panaudoti tai savo darbuose. Šalia pasirinktų šaltinių galima užrašyti klausimus ir komentarus „Komentarų“ skiltyje. Programa „Istorijos laboratorija“ suteikia galimybę sukurti testą iš iliustracijų bet kuria pasirinkta tema. Todėl mokiniai vieni kitiems gali sudaryti testus, kuriems reikia žinių ir gebėjimų skirti politinės, kultūros, sporto ir kitų sričių veikėjus, reiškinius.

Taikymo gebėjimams galima taip pat sėkmingai naudoti mokymo priemonę „Gimtoji istorija“. Antai „Konspektų“ skyrelyje esančią medžiagą galima išplėsti: 1) „Laiko juosta“, 2) pagrindinėje dalyje esančiais istorikų tekstais, 3) iliustracijomis. Kaip ir „Istorijos laboratorija“, ši mokymo priemonė teikia galimybę patiems mokiniams kurti testus. Tai leidžia mokytojui nustatyti, ką mokiniai laiko esminiais dalykais istorijos kurse.

Mokiniai, pasitelkdami IKT, gali pateikti savo darbus įvairiais būdais, kad jie darytų auditorijai norimą poveikį. Mokiniai galėtų patraukti ir toks darbas kaip leidinio pasirinkta ar mokytojo pasiūlyta tema konstravimas. Viena yra surinktą informaciją pateikti paprastu referatu ar net *MS PowerPoint* pateikties rengimo programa, ir visai kas kita – sukonstruoti realų leidinį, panašų į tikrą laikraštį. Tam būtina įvaldyti ir naudotis *MS Office* esantį leidinio šabloną.

Tema: LIETUVIŲ TAUTINIS SAJŪDIS XIX A. PAB. – XX A. PRADŽIOJE

Kaišiadorių Algirdo Brazausko gimnazijos I klasės gimnazistams buvo pasiūlyta kūrybinė užduotis apibendrinti temą naudojantis informaciniais gebėjimais.

Eiga:

2011-02-23d. 1h1 klasė

6 pamokos eiga:

1.Įžanga „Delfi“ siužetas apie J.M. laidotuves(3 min.)
Klausimas mokiniams:kodėl JE prezidentė D.Grybauskaitė pavadino poetą J.M. Tautos poetu?
N.D. skyrimas

Kartojimo klausimai:

- 1.Kuo reikšmingi Lietuvos istorijoje 1863–64m.?
- 2.Kokius tikslus kėlė sukilėliai?
- 3.Kaip baigėsi sukilimas?kokie jo padariniai?

II.Naujos temos dėstymas

- 1.tikslo skelbimas
- 2.uždavinių išskelimas
- 3.metodikos paaiškinimas

Gimnazistai suskirstomi į darbo grupes (traukia lapelius)

Kiekvienos grupės vadovas gauna užduočių lapą ir grupė vykdo užduotį. Laikininkas stebi ,kad grupė spėtų atlikti užduotį per skirtą laiką.

7 pamokos eiga:

Kiekvienai grupei skirta po 5-7 min.

I-III grupė pristato istorinius portretus :

- J.Basanavičiaus(I gr.)
- V.Kudirkos (II gr.)
- M.Valančiaus(III gr.)

IV-V grupė pristato medžiagą apie „Aušrą“ ir „Varpą“

- „Aušra“ (IV gr.)
- „Varpas“ (V gr.)

VI grupė pristato medžiagą apie Kražių įvykius

III.Medžiagos įtvirtinimas.Pamokos pabaiga

Gimnazistai daro išvadas (įsitikina ar pasiektas 6 pamokoje keltas tikslas)

Grupių vadovai gauna užpildyti grupės darbo įvertinimo lapus(iki kitos pamokos).

Mokytojo apibendrinamasis žodis.(neformalus vertinimas)

Namų darbų užduoties esmės pakartojimas(gimnazistai).

Užduoties formulavimas:

Tikslas: išsiaiškinti:

1. kaip formavosi nepriklausomos Lietuvos valstybės idėja 19a. pab.-20a. pr.
2. kas pažadino lietuvių tautą ir ragino kovoti dėl nepriklausomybės.

Uždaviniai:

1. sukurti asmenybių istorinius portretus (3 grupės po 5 mok.) *www.biografija.lt*,
2. rasti internete inf. iliustruojančios palyginamojoje lentelėje pateikiamas „Aušros“ ir „Varpe“ programas (psl. 153 ir WWW) (2 gr. po 5 mok.)
3. parengti pasakojimą apie Kražių įvykius (1 gr. 4 mok.).

Pastaba:

Darbui skiriama 20-25 min.

Visos gr. medžiaga įkelia į gimnazijos T serveri („mokytoja D.N.“) ir pasiruošia pristatyti (5-7 min.)

N.D. (raštu) Atsakyti į klausimą, kokios sąsajos tarp Tautos Poeto J. Marcinkevičiaus ir 19a. pab.-20a. pr. tautinio sąjūdžio asmenybių keltų vertybių.

Mokinių (įsi)vertinimas

Kaišiadorių Algirdo Brazausko gimnazija

11.1. klasė

Pamokos tema

..... Lietuvos tautinis sąjūdis
 XI a. pab. - XII a. pradžia

2010-03-23.....

Grupės Nr. 5.....

Eil. Nr	Grupės narys	Veikla	Veiklos įvertinimas (0-10 tšk. su trumpu komentaru)	Mokytojo pastabos
	Evalina Senkeri - čiūtė	Grupės vadovavimas, pateikčių diktavimas, laikraščio „Varpas“ reikštamumas, pateikčių paruošimas.	10, nes grupės darbas atliktas gerai, stengiasi dirbant.	
	Jeva Jankutė	Pristatė laikraščio „Varpas“ pateiktus, rusišę pateiktus, dirbo su informacija.	10, kadangi darbe atliko kaip galėjo geriau, dėm stengėsi dirbti.	
	Darius Jurevičius	Buvo grupės „laikro- dininkas“, pateikė idejas esančias mygoje	9, kadangi per mažai idejų darbe, pastangų.	

V. PLANAVIMAS

ISTORIJOS MODULIO PROGRAMOS IX KLASEI

„ISTORIJA APLINK MUS“ (17 ARBA 18 VAL.)

KURSO PLANAVIMO VARIANTAS

Nr.	Pamokos tema	Pamokos tikslas	Veikla pamokoje	Priemonės
1.	Gyvenamosios vietovės samprata	Apsvarstyti ir įvertinti, kas laikoma gyvenamąja vietove.	Naudojant „minčių lietu“ susidaryti kuo ilgesnį sąrašą objektų (paminklų, memorialinių lentų, muziejų, gatvių, aikščių, mokyklų, įmonių ir įstaigų pavadinimų...), esančių mokytojo pasiūlytoje teritorijoje ir susijusių su gyvenamosios vietovės ar visos Lietuvos praeitimi. Tada visiems nutarti, ar yra pakankama praeities „relikto“ bazė, ar nereikia išplėsti (susiaurinti) „gyvenamosios vietovės“ sąvokos.	
2.	Praeities įamžinimo būdai gyvenamojoje vietovėje	Padarius istorijos kurso IX klasei išankstinę apžvalgą, susidaryti sąrašą svarbių praeitį liudijančių objektų gyvenamojoje vietovėje ir pažymėti jų dislokacijos vietą žemėlapyje.	Iš viso praeitį liudijančių objektų gyvenamojoje vietovėje sąrašo atrinkti tik tuos, kurie byloja apie XVIII a. pabaigos – XX a. pradžios istoriją. Tam reikia susipažinti su IX klasės vadovėlio turiniu. Atrinktus objektus pažymėti turimame gyvenamosios vietovės žemėlapyje arba kartoschemoje.	IX klasės istorijos vadovėlis, gyvenamosios vietovės žemėlapis arba kartoschema (pageidautina kiekvienam mokiniui).
3.	Pagrindiniai gyvenamosios vietovės praeities tyrimo šaltiniai	Išsiaiškinti praeitį liudijančių šaltinių tipus, įvertinti jų teikiamas galimybes.	(Jei yra) susipažinti su mokyklos arba gyvenamosios vietos kraštotyros muziejaus ekspozicija. Užduotis – suregistruoti visus galimus praeities liudininkų tipus (nuotraukos, dokumentai, asmeninio naudojimo daiktai...).	Jei yra galimybė, muziejaus ekspozicija.

			(Jei klasėje) literatūros apie gyvenamąją vietovę analizė paaiškinant, kurių konkrečių praeities įvykių, reiškinų aprašymus galima rasti. Užduotis namuose – surasti nors du tris objektus namuose, kurie galėtų paliudyti XVIII a. pabaigos – XX a. pabaigos istorijos įvykius, ir pasirengti juos trumpai pristatyti.	
4.	Šeimos istorijos šaltiniai	Aptarti šeimos praeitį liudijančių šaltinių tipus, įvertinti jų teikiamas galimybes, įgyti žinių apie šeimos (giminės) praeitį.	Mokiniai pristato namuose rastus daiktus, bylojančius apie praeities įvykius. Pageidautina, kad būtų tiksliai įvardijama objekto metrika (kas? kur? kada? ir pan.). Pristatymų metu galimos užduotys klasei: – sudaryti schemą (lentelę) „Namuose randamų istorijos šaltinių tipai (rūšys)“; – plačiau atsakyti į klausimą „Kurie šeimos istorijos šaltiniai yra patys naudingiausi tiriant gyvenamosios vietovės svarbiausius istorijos momentus?“ Užduotis namuose – pasirengus, t.y. surinkus kuo daugiau duomenų apie šeimos narių praeitį panaudojant tėvų, senelių žinias ir namuose esančius dokumentus, sudaryti šeimos genealoginį medį.*	
5.	Šeimos (giminės) genealoginis medis	Susipažinus su šeimos (giminės) genealoginiais medžiais, išsiaiškinti, kaip šeimos istorija gali būti susijusi su svarbiausiais XIX– XX a. istorijos įvykiais.	Per užsiėmimus mokiniai pristato namuose parengtus genealoginius medžius. Pristatymų metu galimos užduotys klasei: – „Su kuriais Lietuvos (pasaulio) istorijos įvykiais susijusios klasės draugų šeimų (giminės) istorijos?“ Užduotis namuose – mokiniams, kurių genealoginiai medžiai arba namuose surasti paskiri šeimos istorijos šaltiniai siekia ankstesnius nei Pirmosios Lietuvos Respublikos metus, parengti pristatymą „X įvykis ir mano šeimos istorija“.	Kompiuteris su multimedia projektoriumi.

6.	XVIII a. pabaigos – XX a. pradžios istorija pagal šeimos dokumentų duomenis	Išsiaiškinti, kaip Lietuvos ar pasauliniu mastu vykę procesai, reiškiniai ar tam tikri įvykiai veikė žmonių likimus.	(jei yra parengusių pristatymus) susipažinimas su mokinių parengtais pristatymais ir diskusija apie tai, kaip tam tikri praeities įvykiai lėmė žmonių likimus; arba , susipažinimas su praėjusiame užsiėmime likusiais nepristatytais genealoginiais šeimos (giminės) medžiais; arba , teorinis aptarimas (numatymas), kaip tam tikri praeities įvykiai galėję lemti žmonių gyvenimus – turto įgijimą arba praradimą, emigraciją, mirtis ir pan.; arba , turint svarbiausių Lietuvos įvykių XIX–XX a. chronologinę lentelę arba laiko juostą, naudojant genealoginį šeimos medį, nustatyti, kuris šeimos (giminės) atstovas galėjo būti vieno ar kito įvykio liudininkas. Galimas ir atvirkščias kelias – kurių istorinių įvykių amžininkais buvo kiekvienas šeimos (giminės) narys.	Kompiuteris su multimedia projektoriumi.
7.	Gyvenamosios, visuomeninės ir ūkinės paskirties pastatai ir praeitis	Apsvarstyti gyvenamosios vietovės praeitį pagal architektūrą.	Diskutuojant išrinkti gyvenamosios vietovės pastatus, kurie liudytų didingus ir iškilmingus įvykius, žmonių skausmą ir likimus. Išklausomos nuomonės, argumentai; arba , „minčių lietaus“ metodu išklauskomos mokinių nuomonės apie pastatus, kurie turėjo tam tikrą ryšį su praeities įvykiais (jei galima – tik apie įvykius iki I pasaulinio karo pabaigos). Minimi pastatai įvairiais sutartiniais ženklais pasižymimi turimuose žemėlapiuose, kartoschemose. Užduotis namuose –parengti pristatymus apie seniausius gyvenamosios vietovės pastatus. Pagal galimybes reikėtų atsakyti į kuo daugiau atmintinės apie pastatus klausimų. **	Gyvenamosios vietovės žemėlapis arba kartoschema; IX klasės istorijos vadovėlis.

			<p>Informacijos internete paieškai galima naudotis:</p> <p>http://www.musupaveldas.lt</p> <p>http://www.heritage.lt/dvarai/ppavadinimas.php</p> <p>http://www.zydai.lt/</p> <p>ir pan.</p>	
8.	Praeitis gatvėse ir aikštėse	Įvertinti gyvenamosios vietovės praeitį gatvių ir aikščių pavadinimų aspektu, paanalizuoti, kodėl šiems objektams suteikiami vieni ar kiti pavadinimai.	<p>Nagrinėti kiekvieną gyvenamosios vietovės gatvės (aikštės) pavadinimą – kaip jis siejasi su praeitimi. (Jei „istorinių“ gatvių yra daugiau) galima dėmesį kreipti tik į tuos pavadinimus, kurie vienaip ar kitaip susiję su XVIII a. pabaigos – XX a. pradžios istorija. arba, pasiūlyti sudaryti maršrutą, kaip pereiti gatves „chronologine“ tvarka – nuo senesnių įvykių prie naujesnių.</p> <p>Užduotis namuose – parengti pristatymus apie gyvenamosios vietovės gatves ir aikštes.</p>	Gyvenamosios vietovės žemėlapis arba kartoschema; IX (X) klasės istorijos vadovėlis.
9.	Antkapiai ir paminklai – praeities liudininkai	Išsiaiškinti, ką apie praeities gyvenimo įvykius, sąlygas gali rodyti žmonių palaidojimo vietos.	<p>Pagal galimybes šis užsiėmimas galėtų vykti gyvenamosios vietovės kapinėse. Susiskirsčius grupelėmis, pasidalijus kapines į tam tikras zonas, reiktų suregistruoti palaidojimus ir atsakyti į kuo daugiau atmintinės apie kapines klausimų. *****</p> <p>Jei gyvenamojoje vietovėje yra pastatyta praeityje gyvenusiems žymiesiems žmonėms ar buvusiems įvykiams skirtų paminklų, dalis mokinių gali pagal atmintinę surinkti medžiagą apie šiuos objektus.</p>	Fotoaparatas arba kitos vaizdo fiksavimo priemonės.
10.	Iškiliausios gyvenamosios vietovės asmenybės	Naudojantis publikuota medžiaga, susipažinti su gyvenamosios vietovės tyrimo metodika.	Aptarti praėjusio užsiėmimo medžiagą. Jei kapinėse yra palaidotų garsių gyvenamosios vietovės asmenų, tai tiktų perėjimui į naują temą. Susipažinimas su medžiaga apie praeities įvykių atspindžius rinkimo iš publikuotos medžiagos metodika, susiskirstymas grupėmis, kurios	Istorijos vadovėlis IX klasei; su gyvenamosios vietovės istorija susijusi enciklopedinė,

			<p>domėsis:</p> <p>a) iškiliausiomis gyvenamosios vietovės asmenybėmis;</p> <p>b) vietovės socialine ir demografinė kaita;</p> <p>c) vietovės pramonine kaita;</p> <p>d) vietovės kultūrinio gyvenimo kaita;</p> <p>e) XIX a. sukilimų ir Pirmojo pasaulinio karo įtaka;</p> <p>f) tautinio judėjimo raiška arba įtaka gyvenamojoje vietovėje.</p> <p><i>Vieni mokiniai gali perversti informacinio pobūdžio knygas – enciklopedijas, žinytus, sąvadus, kelionių vadovus.</i></p> <p><i>Kiti mokiniai gali pasidomėti periodiniuose leidiniuose spausdintais straipsniais, taip pat interneto duomenų bazėmis.</i></p> <p><i>Dar kiti gyvenamosios vietovės objektais, asmenybėmis gali domėtis istorikų parašytose knygose – monografijose.</i></p> <p><i>Dar viena mokinių grupė gali pasirinktu objektu pasidomėti muziejuje – mokyklos arba vietos kraštotyros.</i></p> <p>Namų darbui: grupės rengia pristatymus pasirinkta arba paskirta tema.</p>	informacinė, mokslinė istorinė literatūra.
11.	Iškiliausios gyvenamosios vietovės asmenybės	Įvardyti gyvenamosios vietovės iškiliausias asmenybes ir įvertinti jų įnašą į tos vietovės, Lietuvos gyvenimo kaitą.	<p>Paskirtoji arba išrinktoji mokinių grupė pristato savo surinktą medžiagą – žodžiu arba naudodamasi informacinėmis technologijomis.</p> <p>Visi mokiniai kviečiami pagalvoti ir rasti atsakymus į klausimus:</p> <p>a) Ką ir kodėl galima vadinti iškiliausiomis gyvenamosios vietovės asmenybėmis?</p> <p>b) Kokios įtakos jos turėjo vietos ir Lietuvos praeities įvykiams nuo XVIII a. pabaigos?</p>	Kompiuteris su multimedia projektoriumi.
12.	Kaip kito	Įvertinti gyvenamosios	Paskirtosios arba išrinktosios mokinių grupės pristato savo surinktą	Kompiuteris su

	gyvenamosios vietovės socialinis, demografinis, ūkinis vaizdas 1795–1918 m.?	vietovės socialinio, demografinio, ūkinio vaizdo kaitą 1795–1918 m.	medžiagą – žodžiu arba naudodamosi informacinėmis technologijomis. Visi mokiniai kviečiami pagalvoti ir rasti atsakymus į klausimus: <i>a) Kokie pagrindiniai skirtumai tarp dabartinio gyvenamosios vietovės vaizdo ir to vaizdo, kuris buvo XIX a. pradžioje ir XX a. pradžioje?</i> <i>b) Kurie pasaulyje, Europoje, Lietuvoje vykę reiškiniai, procesai lėmė tai, jog vaizdas keitėsi?</i>	multimedia projektoriumi.
13.	Kokie kultūrinio gyvenimo pokyčiai vyko nuo XVIII a. pabaigos iki XX a. pradžios?	Apibendrinti kultūrinio gyvenimo pokyčius, vykusius nuo XVIII a. pabaigos iki XX a. pradžios.	Paskirtoji arba išrinktoji mokinių grupė pristato savo surinktą medžiagą – žodžiu arba naudodamosi informacinėmis technologijomis. Visi mokiniai kviečiami pagalvoti ir rasti atsakymus į klausimą „Kiek gyvenamojoje vietovėje vykę kultūriniai procesai, reiškiniai kopijavo tuometines pasaulines, Lietuvos tendencijas ir (ar) prilygo joms?“	Kompiuteris su multimedia projektoriumi.
14.	Kaip gyvenamosios vietovės raidą veikė XIX amžiaus sukilimai ir pirmojo pasaulinio karo įvykiai?	Išanalizuoti, kaip gyvenamosios vietovės raidą veikė XIX amžiaus sukilimai ir Pirmojo pasaulinio karo įvykiai.	Paskirtoji arba išrinktoji mokinių grupė pristato savo surinktą medžiagą – žodžiu arba naudodamosi informacinėmis technologijomis. Visi mokiniai kviečiami pagalvoti ir rasti atsakymus į klausimą „Ar tie įvykiai labai keitė gyvenamosios vietovės vaizdą?“	Kompiuteris su multimedia projektoriumi.
15.	Kokia gyvenamosios vietovės svarba	Įvertinti gyvenamosios vietovės vietą ir reikšmę lietuvių tautiniame	Paskirtoji arba išrinktoji mokinių grupė pristato savo surinktą medžiagą žodžiu arba naudodamosi informacinėmis technologijomis. Visi mokiniai kviečiami pagalvoti ir rasti atsakymus į klausimą „Ar	Kompiuteris su multimedia projektoriumi.

	ir reikšmė lietuvių tautiniame išsivaduojamajame judėjime XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje?	išsivaduojamajame judėjime XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje.	gyvenamojoje vietovėje vykęs tautinis judėjimas atspindėjo tuometines Lietuvos tendencijas ir (ar) prilygo joms?“	
16 - 17.	Apibendrinimas	Apibendrinti, susisteminti, įvertinti per ankstesnius užsiėmimus sukauptą medžiagą.	Sukauptą per ankstesnius užsiėmimus medžiagą galima susisteminti ir apibendrinti keliais būdais skirtingose grupėse: 1) per leidinio pasirinkta tema konstravimą, t.y. parengti realų leidinį, panašų į tikrą laikraštį [naudotis <i>MS Office</i> esančiu leidinio šablonu]. 2) mokiniams užduotis parengti glaustą ir aiškų pranešimą žemesnių klasių mokiniams. Jų tikslas – suprantamai, vaizdžiai pristatyti penktokams arba šeštokams konkrečią išanalizuotą temą. 3) mokinių sukauptų pristatymų (popierinės formos), rastų šaltinių paroda – ekspozicija.	Kompiuteris su multimedia projektoriumi, spausdintuvu.

VI. VERTINIMAS

<...>

Įsivertinimo lentelė

ISIVERTINIMAS TRIMIS LYGIAIS MODULIO „PASAULIS IR LIETUVA NUO 1945 M. IKI XXI A. PR.“ PROGRAMOJE

* aukštesnis lygis įtraukia ir žemesnius.

	I lygis	II lygis	III lygis
Įvykiai, reiškiniai	Galiu pateikti keletą įvykių, reiškinių iš praeities pasirinkta tema.	Galiu nustatyti ryšius tarp praeities įvykių, reiškinių, nusakyti jų skirtumus ir panašumus.	Galiu analizuoti skirtingų tipų įvykius ir reiškinius. Praeities įvykius, reiškinius paaiškinu platesniame – vietos ar laiko – kontekste.
Pavyzdys	Temai „Lietuvos laisvės kovos“ priskiriu tokius įvykius: Kalniškės mūšis, LLKS (Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio) 1949 02 16 Deklaracija, kolektyvizacija, trėmimai ir pan.	Paaiškinu, kad partizaninis judėjimas kilo dėl antrosios sovietinės okupacijos (reokupacijos), kad pasipriešinimas sovietų okupacijoms kilo ir 1940–1941, ir 1944–1945 metais, kad ginkluotas pasipriešinimas nuo pat pirmų dienų yra antrosios okupacijos skiriamasis bruožas, ir pan.	Pagal tikslą, priemones, dalyvių bazę, rezultatus galiu palyginti pokario partizaninę kovą ir disidentinį judėjimą Lietuvoje. Atsižvelgiu į skirtingas sąlygas: aiškiai Vakarų ir Rytų priešpriešą tik pasibaigus Antrajam pasauliniam karui, nežabotą sovietų valdžios represijas (partizanų kova) ir prasidėjusį santykinį atšilimą tarptautiniuose santykiuose, o ypač – Helsinkio baigiamąjį aktą (disidentų judėjimas).
Istorinės asmenybės	Galiu įvardyti praeities epochų žymiausias asmenybes ir vienu dviem sakiniais nusakyti jų pagrindinius darbus.	Galiu pristatyti pagrindinius istorinės asmenybės gyvenimo ir veiklos bruožus. Įvardiju priežastis ir sąlygas, leidusias išgarsėti istorinei asmenybei.	Galiu palyginti tarpusavyje įvairių istorinių asmenybių nuopelnus. Vertinu istorinės asmenybės nuveiktus darbus jo gyvenamojo laiko ir dabarties kontekste.

Pavyzdys	Paaškinu, kad Jonas Žemaitis–Vytautas buvo Lietuvos partizaninio judėjimo vadovas, kuriam LR Seimas suteikė Lietuvos Prezidento statusą.	Paaškinu, jog Lietuvos laisvės kovų laikotarpiu Lietuvos komunistų partijos vadovas Antanas Sniečkus buvo pogrindyje veikusios Lietuvos komunistų partijos lyderis dar nuo Pirmosios Lietuvos Respublikos, nuo Maskvos priklausomų diversinių būrių, kurie kovojo prieš nacių Lietuvoje, vadovas, kovos prieš partizanus, trėmimų ir kolektyvizacijos organizavimo vadovas, ir pan.	Lygindamas N. Chruščiovo ir M. Gorbačiovo veiklą, pastebiu panašumų (SSRS ir SSKP vadovai, vykde destalinizacijos ir liberalizavimo kursą vidaus ir užsienio politikoje, susilaukę opozicijos bandymų nušalinti juos iš posto) ir skirtumų (santykių su Vakarų valstybėmis realų atšilimą (M.Gorbačiovas) ir konfliktų gausėjimą (N.Chruščiovas); santykių su kaimyninėmis šalimis kaitą (1956 m. Budapešto ruduo ir VSO (Varšuvos sutarties organizacija) bloko paleidimas ir pan.). Galiu paašškinti, kad tuo metu buvo jų veiklos šalininkų ir priešininkų pačioje valstybėje, kad ir dabar jie vertinami kaip reformatoriai, kurie siekė tik „pagerinti“ pačią sistemą ir išvengti jos griūties.
Istorijos sąvokos	Galiu paašškinti istorijos pamokose vartojamų sąvokų reikšmes.	Vartuju istorijos sąvokas savo istorijos pasakojime.	Galiu paašškinti istorijos sąvokų kilmę ir kaitą skirtingose istorijos epochose.
Pavyzdys	Paaškinu, kad kolektyvizacija yra prievartinis žemės atėmimas iš valstiečių ir vertimas juos jungtis į kolūkius.	Kalbėdamas apie SSRS raidą po Antrojo pasaulinio karo, tinkamai vartuju sąvokas „asmens kultas“, „atšilimas“, „sąstingis“ (stagnacija), „pertvarka“ (perestroika) ir kartu pateikiu sąvokas iliustruojančių pavyzdžių.	Paaškinu, kad rezistencija – tai agresoriaus užgrobtos šalies (arba jos dalies gyventojų) kovos už laisvę sąjūdis; kad plačiau ši sąvoka pradėta taikyti Prancūzijoje kovai prieš nacių ir jų sąjungininkus Antrojo pasaulinio karo metais įvardyti; kad Lietuvoje šiuo žodžiu gali būti

			įvardyta ne tik pokario ginkluota kova prieš sovietinę valdžią, bet ir vėliau vykęs neginkluotas įvairių formų pasipriešinimas.
Priežastingumas	Galiu pateikti vieną dvi įvykio, reiškinių priežastis.	Galiu paaiškinti daugelį įvykio priežasčių ir parodyti ryšius tarp jų.	Galiu padaryti visų priežasčių apžvalgą ir vertinu skirtingų priežasčių reikšmingumą.
Pavyzdys	Suprantu, kad žmonių skaičius XX a. viduryje Lietuvoje sumažėjo dėl Antrojo pasaulinio karo, ypač dėl Holokausto aukų, Lietuvoje vykdytų trėmimų, partizaninio karo nuostolių.	Galiu paaiškinti, jog SSRS žlugimą pagreitino M.Gorbačiovo pradėta pertvarkos ir viešumo politika, kurią lėmė sovietinės ekonomikos krizė; o šią sukėlė valstybinio planavimo metodų neveiknumas ir aiškiai parodė piliečių gyvenimo lygio kritimas, technologinis atsilikimas nuo Vakarų valstybių. SSSR žlugimą skatino ir komunistinės ideologijos krizė, pasireiškusi ir santykių tarp įvairių sovietinės imperijos tautų krize, jų laisvės siekiu.	Suprantu, kad partizaninis judėjimas Lietuvoje baigiantis Antrajam pasauliniam karui kilo dėl: nenoro taikstytis su sovietine okupacija ir siekio trukdyti veikti sovietų administracijai; nenoro tarnauti okupacinėje Raudonojoje armijoje; baimės būti represuotam už veiklą Pirmosios Lietuvos Respublikos ar vokiečių okupacijos laikais; tikimybės būti ištremtiems dėl artimųjų pasirinktos partizaninės kovos, nenoro atsisakyti privačios nuosavybės, kurią naikino prasidėjusi kolektyvizacija; tikėjimo greitai prasidėsiančiu Vakarų valstybių karu prieš sovietinę imperiją... Galiu paaiškinti, kad partizaninio judėjimo pagrindinė priežastis, kuri tapo visų kitų sudedamąja dalimi, buvo patriotizmas, Tėvynės meilė. O kitos priežastys priklausė nuo konkrečių atvejų.

Chronologija	Vartuju sąvokas „amžius“, „dešimtmetis“, „epocha“ tam, kad parodyčiau istorijos chronologijos žinias. Suprantu, kad praeitis skirstoma į skirtingus laikotarpius.	Studijuojamus įvykius, objektus išvardiju chronologine tvarka pagal tai, kada jie vyko ar atsirado. Suprantu, kad būta skirtumų tarp skirtingų praeities laikotarpių.	Pagrindžiu skirtingų praeities laikotarpių ribas. Atskirus įvykius, objektus pagal jų požymius priskiriu tiems laikotarpiams.
Pavyzdys	Galiu paaiškinti, kad Lietuvos laisvės kovos vyko XX a. penkto dešimtmečio antroje pusėje – šešto dešimtmečio pradžioje, kad ši epocha dar skirstoma į tris trumpesnius laikotarpius.	Galiu teisinga chronologine tvarka išvardyti šiuos įvykius: partizaninio karo pradžia, stribų atsiradimas, J.Lukšos–Daumanto misija Vakaruose, LLKS 1949 02 16 Deklaracija, Jono Žemaičio–Vytauto mirtis. Pagrindžiu skirtumus tarp trijų partizaninio karo Lietuvoje etapų pagal dalyvių skaičių, organizacijos laipsnį ir kovos strategiją.	Galiu paaiškinti, kad 1949 metai laikomi paskutinio partizaninio judėjimo etapo pradžia dėl vieningos organizacijos – LLKS – įsteigimo, pasikeitusios kovos taktikos, o 1953 metai laikomi šio etapo pabaiga dėl partizanų vadų likvidavimo, partizanų skaičiaus sumažėjimo.
Lokalizavimas	Žemėlapi naudoju kaip istorinių objektų vietos nustatymo priemonę.	Istorijos žemėlapi (sutartinius ženklus, užrašus) tiriu, kad tiksliau perimčiau tiesiogiai teikiamą informaciją apie žmonių veiklą.	Žemėlapi naudoju kaip priemonę nustatyti įvykių priežastis, kaitą ir pasekmes.
Pavyzdys	Galiu žemėlapyje rasti svarbiausias partizanų mūšių vietas (Kalniškės mūšis, Merkinės puolimas).	Pagal Lietuvos teritorijos dalijimą į apygardas (Prisiikėlimo, Didžiosios Kovos, Vyčio) suprantu, kad toks žemėlapis vaizduoja partizanų kovos laikus	Lygindamas du skirtingų laikų Europos žemėlapius (pvz., 1949 ir 2010 metų), galiu paaiškinti 1989–1991 metų pokyčius Europoje: SSRS subyrėjimo, NATO ir ES plėtros priežastis ir pasekmes.

		Lietuvoje.	
Istorijos šaltiniai	Galiu atsakyti į klausimus apie praeitį naudodamasis istorijos šaltiniu.	Galiu išskirti ir derinti informaciją iš kelių šaltinių rengdamas atsakymą. Atskiriu šaltinius, kurie gali būti reikalingi atsakant į klausimą.	Galiu įvertinti šaltinio patikimumą, kritiškai vertinu jo teikiamą informaciją. Pagal šaltinį galiu įvertinti jo autoriaus pažiūras, ideologiją.
Pavyzdys	Galiu šaltinyje rasti paminėtas įvykių datas, priežastis ir pasekmes.		Pagal šaltinyje vartojamą leksiką (partizanai ar banditai, sribai ar liaudies gynėjai) atpažįstu kokios autoriaus pažiūros.
Istorijos interpretavimas	Galiu paaikškinti, kad praeitis gali būti interpretuojama skirtingai.	Galiu aprašyti skirtingas istorinių įvykių interpretacijas. Galiu paaikškinti skirtingo įvykių, reiškinių interpretavimo priežastis.	Galiu paaikškinti, kodėl ir kaip atsiranda skirtingos praeities įvykių interpretacijos. Pagal skirtingas istorinių įvykių interpretacijas galiu spręsti apie jų autorių pažiūras (pozicijas).
Pavyzdys	Suprantu, kad yra partizanų kovos dabartinėje Lietuvoje vertinamos nevienodai: kad galima rasti šios šlovingos Lietuvos praeities vieną kitą neigiamą vertinimą.	Galiu paaikškinti, kodėl sovietmečiu partizanai oficialiai buvo vadinami „liaudies priešais“ ir „banditais“, ir toks vertinimas kilo dėl jų priešinimosi tai pačiai sovietinei santvarkai. Suprantu, kad dabar partizanų veiklos teigiamas vertinimas yra susijęs su tuo, jog gyvename laisvoje valstybėje, kurios jie siekė savo kova.	Teigiamų ar neigiamų Lietuvos laisvės kovų vertinimų kilmę pirmiausia bandau susieti su tų vertinimų autorių patirtimi, jų santykiu su Laisvės kovomis: šeimos, giminės patirtimi, įgytu išsilavinimu, politinėmis pažiūromis.

Istorijos raška	Galiu vienu dviem sakiniais papasakoti apie praeities įvykius ir reiškinius.	Kuriu struktūruotą (priežastys, eiga, padariniai) pasakojimą apie praeities įvykius ir reiškinius.	Naudoju įvairius būdus ir įvairias priemones pristatydamas struktūruotą pasakojimą apie praeities įvykius ir reiškinius.
Pavyzdys	Galiu atsakyti į klausimus „Kodėl tūkstančiai žmonių dalyvavo Lietuvos Laisvės kovose?“, „Kokiomis priemonėmis partizanai kovojo prieš sovietų valdžią?“ ir pan.	Pristatydamas savo žinias apie partizanų kovas Lietuvoje, nurodau judėjimo priežastis, išskiriu pagrindinius kovos etapus, paminiu žymiausius vadus, įvardiju kovos formas ir apimtis, parodau ginkluotos rezistencijos poveikį Lietuvos demografiniai situacijai ir tautinei savimonei.	Pristatydamas savo žinias apie partizanų kovas Lietuvoje, naudoju informacines technologijas ir į pristatymą kaip iliustruojančius ar liudijančius šaltinius įtraukiu statistinę, vaizdinę, garsinę informaciją

VII. PRIEDAI

Medžiaga privalomai pasirenkamo modulio IX klasėje „Istorija aplink mus“ (17 arba 18 val.) planui

Nr.	Pamokos tema	Pamokos turinys
1.	Gyvenamosios vietovės samprata	<p>Naudojant „minčių lietu“, susidaryti kuo ilgesnį sąrašą objektų (paminklų, memorialinių lentų, muziejų, gatvių, aikščių, mokyklų, įmonių ir įstaigų pavadinimų ...), esančių mokytojo pasiūlytoje teritorijoje ir susijusių su gyvenamosios vietovės ar visos Lietuvos praeitimi. Tada visiems nutarti, ar yra pakankama praeities „relikvų“ bazė, ar nereikia išplėsti (susiaurinti) „gyvenamosios vietovės“ sąvokos. Galima skirti užduotį namuose – papildyti klasėje sudarytą sąrašą. P.S. tie praeitį liudijantys objektai gali ir turi būti susiję su visa praeitimi – nuo seniausiųjų laikų iki pat šių dienų.</p> <p><i>Reikalingos priemonės</i> – lenta.</p>
2.	Praeities įamžinimo būdai gyvenamojoje vietovėje	<p>Turint visą praeitį liudijančių, su ja susijusių objektų gyvenamojoje vietovėje sąrašą, atrinkti tik tuos objektus, kurie byloja apie XVIII a. pabaigos – XX a. pradžios (arba, jeigu jų yra mažai – XXI a. pradžios) istoriją. Tam reikia susipažinti su IX klasės vadovėlio turiniu. Atrinktus objektus pasižymėti (spalvomis, sutartiniais ženklais) turimame gyvenamosios vietovės žemėlapyje arba kartoschemoje. Galima skirti užduotį namuose – surasti nors vieną dvi knygas, kurios vienaip ar kitaip minėtų su gyvenamosios vietovės ar visos Lietuvos XVIII a. pabaigos – XX a. pabaigos istorija susijusius įvykius, reiškinius (mokslo populiarinimo, grožinė ar informacinė literatūra).</p>
3.	Pagrindiniai gyvenamosios vietovės praeities tyrimo šaltiniai	<p>Jei yra mokyklos ar gyvenamosios vietos kraštotyros muziejus, susipažinti su jo ekspozicija. Užduotis – suregistruoti visus galimus praeities liudijančius daiktus (nuotraukos, dokumentai, asmeninio naudojimo daiktai ...). Jei užsiėmimas vyksta klasėje, mokiniai pristato namuose rastą literatūrą ir paaiškina, kurių konkrečių praeities įvykių, reiškinių aprašymus galima rasti. Jei mokinių klasėje daug, galima tuos pristatymus organizuoti grupelėmis. Joms iškeliama užduotis išrinkti tris pačius informatyviausius (įdomiausius) šaltinius, kuriuos galima pristatyti visai klasei.</p>

		Galima skirti užduotį namuose – surasti nors du tris objektus namuose, kurie galėtų paliudyti XVIII a. pabaigos – XX a. pabaigos istorijos įvykius ir pasirengti juos trumpai pristatyti.
4.	Šeimos istorijos šaltiniai	<p>Mokiniai pristato namuose rastus daiktus, bylojančius apie praeities įvykius, ir paaiškina konkrečias su tais daiktais susijusias detales. Pageidautina, kad būtų tiksliai įvardijama objekto metrika (kas? kur? kada? ir pan.). Jei mokinių klasėje daug, galima tuos pristatymus organizuoti grupelėmis. Joms iškeliamas užduotis išrinkti tris pačius informatyviausius (įdomiausius, seniausius) šaltinius, kuriuos galima pristatyti visai klasei. Pristatymų metu galimos užduotys klasei:</p> <ul style="list-style-type: none"> – sudaryti schemą (lentelę) „Namuose randami istorijos šaltinių tipai (rūšys)“; – plačiau atsakyti į klausimą „Kurie šeimos istorijos šaltiniai yra patys naudingiausi tiriant gyvenamosios vietovės svarbiausius istorijos momentus?“ <p>Galima skirti užduotį namuose – pasirengus, t.y. surinkus kuo daugiau duomenų apie šeimos narių praeitį panaudojant tėvų, senelių žinias ir namuose esančius dokumentus, sudaryti šeimos genealoginį medį.*</p>
5.	Šeimos (giminės) genealoginis medis	<p>Jeigu mokykloje yra reikalingų priemonių arba jei mokiniai turi pakankamai įgūdžių, motyvacijos ir priemonių, galima pasinaudoti ir kompiuterio teikiama galimybe. Kaip startinę poziciją galima naudoti tinklalapį su informacija apie genealoginio medžio sudarymo programas: http://polia.info/Genealogija/Programos.htm</p> <p>Užsiėmimuose mokiniai pristato namuose parengtus genealoginius medžius. Jei mokinių klasėje daug, galima tuos pristatymus organizuoti grupelėmis. Joms iškeliamas užduotis išrinkti tris pačius informatyviausius (meniškiausiai atliktus, seniausius laikus siekiančius) darbus, kuriuos galima pristatyti visai klasei. Pristatymų metu galimos užduotys klasei:</p> <ul style="list-style-type: none"> – plačiau atsakyti į klausimą „Su kuriais Lietuvos (pasaulio) istorijos įvykiais susijusios klasės draugų šeimų (giminės) istorijos?“ <p>Galima skirti užduotį namuose – mokiniams, kurių genealoginiai medžiai arba namuose surasti paskiri šeimos istorijos šaltiniai siekia ankstesnius nei Pirmosios Lietuvos respublikos metus, parengti pristatymą „X įvykis ir mano šeimos istorija“.</p>

6.	XVIII a. pabaigos – XX a. pradžios istorija pagal šeimos dokumentų duomenis	<p>(Jeigu yra parengusių pristatymus) susipažinimas su mokinių parengtais pristatymais ir diskusija apie tai, kaip įvairūs praeities įvykiai lėmė žmonių likimus;</p> <p>arba, susipažinimas su praėjusiame užsiėmime likusiais nepristatytais šeimos (giminės) medžiais;</p> <p>arba, teorinis aptarimas (numatymas), kaip įvairūs praeities įvykiai galėjo lemti žmonių gyvenimus – turto išsigijimą ar praradimą, emigraciją, mirtis ir pan.;</p> <p>arba, turint svarbiausių Lietuvos įvykių XIX–XX a.a. chronologinę lentelę arba laiko juostą, naudojant genealoginį šeimos medį, nustatyti, kuris šeimos (giminės) atstovas galėjo būti vieno ar kito įvykio liudininkas. Galimas ir atvirkščias būdas – kurių istorinių įvykių amžininkais buvo kiekvienas šeimos (giminės) narys.</p>
7.	Gyvenamosios, visuomeninės ir ūkinės paskirties pastatai ir praeitis	<p>Dokumentiniame filme „Lietuvos bažnyčios“ poetas Justinas Marcinkevičius taip nusako Vilniaus katedros reikšmę: „Katedra, man regis, daugiau nei kitos Vilniaus ar Lietuvos vietos perpildyta istorijos. Ji čia tiesiog gyvena. Nėra Lietuvoje kito pastato, kuris tiek būtų sukaupęs savyje mūsų tautos atminties, likimų, skausmo, didingų procesijų, iškilmingų aktų. Lietuva prasidėjo kartu su katedra, ir katedra prasidėjo kartu su Lietuva.“</p> <p>Analogiškai galima padiskutuoti su mokiniais klausimu „Apie kurį savo gyvenamosios vietovės pastatą galima būtų panašiai pasakyti?“ Išklausomos nuomonės, argumentai;</p> <p>arba, „minčių lietaus“ metodu išklausome mokinių nuomones apie pastatus, kurie turėjo tam tikrą ryšį su praeities įvykiais (jei galima – tik apie įvykius iki I pasaulinio karo pabaigos). Minimus pastatus įvairiais sutartiniais ženklais pasižymime turimuose žemėlapiuose, kartoschemose.</p> <p>Galima skirti užduotį namuose – ypač mokiniams, kurių veikla su genealoginiais medžiais nebuvo labai rezultatyvi, parengti pristatymus apie seniausius gyvenamosios vietovės pastatus. Pagal galimybes reikėtų atsakyti į kuo daugiau atmintinės apie pastatus klausimų. **</p> <p>Informacijos internete paieškai galima naudotis:</p> <p>http://www.musupaveldas.lt/</p> <p>[čia galima naudoti paiešką pagal savivaldybes arba pagal paminklų tipus: dvarai, pilys, rūmai; piliakalniai; vienuolynai ir bažnyčios; parkai; žydų paveldas; pramonės paveldas; nykstantis paveldas; kiti objektai]</p>

		<p>http://www.heritage.lt/dvarai/ppavadinimas.php</p> <p>[čia pateikta Lietuvos dvarų duomenų bazė su paieškos pagal pavadinimą sistema]</p> <p>http://www.zydai.lt/</p> <p>[čia galima rasti duomenų apie gausų žydų paveldą Lietuvos miestuose ir miesteliuose]</p> <p>Internete galima rasti ir įvairiems Lietuvos regionams, jų istorijos ir kultūros paminklams, žymiausiems žmonėms skirtas svetaines. Pavyzdžiui:</p> <p>http://www.utenona.lt/Utenos_enciklopedija/turinys.htm</p> <p>http://www.samogit.lt/lankytinos_vietos.htm</p> <p>ir pan.</p>
8.	Praeitis gatvėse ir aikštėse	<p>- Nagrinėti kiekvieną gyvenamosios vietovės gatvės (aikštės) pavadinimą – kokios jo sąsajos su praeitimi. Jei „istorinių“ gatvių yra daugokai, galima nuodugniau nagrinėti tik tuos pavadinimus, kurie vienaip ar kitaip susiję su XVIII a. pabaigos – XX a. pradžios istorija. <i>arba</i>, pasiūlyti sudaryti maršrutą, kaip pereiti gatves „chronologine“ tvarka – nuo senesnių įvykių prie naujesnių.</p> <p>Galima skirti užduotį namuose – ypač mokiniams, kurių veikla su genealoginiais medžiais nebuvo labai rezultatyvi, parengti pristatymus apie gyvenamosios vietovės gatves ir aikštes. Pagal galimybes reikėtų atsakyti į kuo daugiau atmintinės apie aikštes ir gatves klausimų. ***</p>
9.	Antkapiai ir paminklai – praeities liudininkai	<p><i>Pagal galimybes šis užsiėmimas galėtų vykti gyvenamosios vietovės kapinėse. Susiskirsčius grupelėmis, pasidalijus kapines į tam tikras zonas, reikėtų suregistruoti palaidojimus ir atsakyti į kuo daugiau atmintinės apie kapines klausimų. ****</i></p> <p>Jei gyvenamojoje vietovėje yra pastatytų praeityje gyvenusiems žmonėms ar vykusiems įvykiams skirtų paminklų, dalis mokinių gali pagal atmintinę surinkti medžiagą apie šiuos objektus.</p> <p>Namų darbui galima skirti grupelėms apibendrinti jų surinktą medžiagą.</p>
10.	Iškiliausios gyvenamosios vietovės	<p><i>Užsiėmimo pradžioje tikslingiausia aptarti praėjusio užsiėmimo medžiagą – grupelės ją pristato ir vyksta apibendrinimas: bendros statistikos fiksavimas, panašumų ir skirtumų tarp skirtingų pastebėjimų išryškėjimas. Jei</i></p>

	asmenybės	<p>kapinėse yra palaidota garsesnių gyvenamosios vietovės asmenų, tai tiktų perėjimui į naują temą.</p> <p>Kitą užsiėmimo dalį rekomenduotina skirti susipažinimui su medžiagos apie praeities įvykių atspindžius rinkimo iš publikuotos medžiagos metodika, susiskirstymui grupėmis, kurios domėsis:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) iškiliausiomis gyvenamosios vietovės asmenybėmis; b) vietovės socialine ir demografinė kaita; c) vietovės pramonine kaita; d) vietovės kultūrinio gyvenimo kaita; e) XIX a. sukilimų ir Pirmojo pasaulinio karo įtaka; f) tautinio judėjimo raiška arba įtaka gyvenamojoje vietovėje. <p>Bendri patarimai šiai ir kitoms pamokoms, kuriuos pateikė doc. dr. Benediktas Šetkus:</p> <p><i>Tiriamoji veikla per artimiausias pamokas pirmiausia sietina su jau publikuota medžiaga. Todėl pamokoje (ir namuose) galima susipažinti su tuo, kas rašoma įvairios paskirties leidiniuose apie pasirinktą objektą.</i></p> <p><i>Susipažinimas gali vykti pasidalijus į grupes. Vieni mokiniai gali perversti informacinio pobūdžio knygas – enciklopedijas, žinytus, sąvadus, kelionių vadovus. Juose galima rasti svarbiausių žinių apie gyvenamosios vietovės lankytinus objektus, istoriją. Kiti mokiniai gali pasidomėti periodiniuose leidiniuose spausdintais straipsniais (dažnai jų sąvadai, rinkiniai būna saugomi bibliotekose), taip pat interneto duomenų bazėmis.</i></p> <p><i>Dar kiti gyvenamosios vietovės objektais, asmenybėmis gali domėtis istorikų parašytose knygose – monografijose.</i></p> <p><i>Paprastai tokių knygų gale yra pateikiamos asmenvardžių ir vietovardžių rodyklės. Jomis naudojantis galima greitai susirasti tai, kas knygoje rašoma apie dominančius objektus. Jei yra tokia galimybė, dar viena mokinių grupė gali pasirinktu objektu pasidomėti muziejuje – mokyklos, vietos kraštotyros.</i></p> <p>Namų darbui: grupės rengia pristatymus pasirinkta arba paskirta tema.</p>
11.	Iškiliausios gyvenamosios vietovės asmenybės	<p>Paskirtoji arba išrinktoji mokinių grupė pristato savo surinktą medžiagą – žodžiu arba naudodamasi informacinėmis technologijomis. Visi mokiniai kviečiami pagalvoti ir atsakyti į klausimus:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) Ką ir kodėl galima pavadinti iškiliausiomis gyvenamosios vietovės asmenybėmis?

		b) Kokią įtaką jos turėjo vietos ir Lietuvos praeities įvykiams nuo XVIII a. pabaigos?
12.	Kaip kito gyvenamosios vietovės socialinis, demografinis, ūkinis vaizdas 1795–1918 m.?	<i>Paskirtosios arba išrinktosios mokinių grupės pristato savo surinktą medžiagą – žodžiu arba naudodamosi informacinėmis technologijomis. Visi mokiniai kviečiami pagalvoti ir rasti atsakymus į klausimus:</i> <i>a) Kokie pagrindiniai skirtumai tarp dabartinio gyvenamosios vietovės vaizdo ir to vaizdo, kuris buvo XIX a. pradžioje ar XX a. pradžioje?</i> <i>b) Kurie pasaulyje, Europoje, Lietuvoje vykę reiškiniai, procesai lėmė tai, jog vaizdas keitėsi?</i>
13.	Kokie kultūrinio gyvenimo pokyčiai vyko nuo XVIII a. pabaigos iki XX a. pradžios?	<i>Paskirtoji arba išrinktoji mokinių grupė pristato savo surinktą medžiagą – žodžiu ar naudodamosi informacinėmis technologijomis. Visi mokiniai kviečiami pagalvoti ir atsakyti į klausimą:</i> – kiek gyvenamojoje vietovėje vykę kultūriniai procesai, reiškiniai atspindėjo tuometines pasaulines, Lietuvos tendencijas ir (ar) prilygo joms?
14.	Kaip gyvenamosios vietovės raidą veikė XIX amžiaus sukilimai ir Pirmojo pasaulinio karo įvykiai?	<i>Paskirtoji arba išrinktoji mokinių grupė pristato savo surinktą medžiagą – žodžiu arba naudodamosi informacinėmis technologijomis. Visi mokiniai kviečiami pagalvoti ir rasti atsakymus į klausimą:</i> – ar tie įvykiai keitė gyvenamosios vietovės vaizdą.
15.	Kokia gyvenamosios vietovės vieta ir reikšmė lietuvių tautiniame išsivadujamajame judėjime XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje?	<i>Paskirtoji arba išrinktoji mokinių grupė pristato savo surinktą medžiagą – žodžiu arba naudodamosi informacinėmis technologijomis. Visi mokiniai kviečiami pagalvoti ir atsakyti į klausimą:</i> – kiek gyvenamojoje vietovėje vykęs tautinis judėjimas atspindėjo tuometines Lietuvos tendencijas ir (ar) prilygo joms?
16-17.	Apibendrinimas	<i>Jau sukauptą per ankstesnius užsiėmimus medžiagą galima susisteminti ir apibendrinti įvairiais būdais. Teoriškai egzistuoja keletas būdų, kaip naudotis lokaline istorija. Pirmasis – atspindžio teorija. Jos esmė – globalinę istoriją</i>

		<p>parodyti per lokalinę. Todėl reikia pirma pateikti pasaulio, Lietuvos istorijos įvykius, reiškinius, procesus, o paskui – panašius, tapačius lokaliaje erdvėje vykusius įvykius, reiškinius, procesus. Gyvenamosios vietovės istorijai tokiu atveju skiriamas iliustracijos vaidmuo.</p> <p>Praktiškai mokinius galėtų patraukti ir toks darbas kaip leidinio pasirinkta tema konstravimas. Viena yra surinktą informaciją pateikti paprastu referatu ar net <i>MS PowerPoint</i> pateikties rengimo programa, o visai kas kita – sukonstruoti realų leidinį, panašų į tikrą laikraštį. Tam būtina mokėti naudotis <i>MS Office</i> esančiu leidinio šablonu. Taip pat mokiniams galima duoti užduotį parengti glaustą ir aiškų pranešimą žemesnių klasių mokiniams. Jų tikslas – suprantamai, vaizdžiai pristatyti penktokams ar šeštokams konkrečią išanalizuotą temą. Gali būti ir mokinių sukauptų pristatymų (popierinės formos), rastų šaltinių paroda – ekspozicija.</p>
--	--	---

* **Informacija pagal** <http://polia.info/Genealogija/archyvai.html>

Pirmasis etapas: savo artimiausių giminių – brolių, seserų, tėvų, senelių – vardų, pavardžių, gimimo datų, gimimo vietovių, gyvenamųjų vietovių, įdomių gyvenimo nutikimų, istorijų surašymas. Reikia išsiaiškinti, kurie žmonės nufotografuoti šeimos albumuose saugomose senose nuotraukose. Tėvus išklausinėkime jų gyvenimo istorijų, kas buvo jų tėvai, kokios jų pavardės (moterų – mergautinės), kurioje parapijoje jie tuokėsi, kur palaidoti seneliai. Peržiūrėkime šeimos ir visos giminės dokumentus – gimimo, krikšto, santuokos, mirties liudijimus, pasus, nuosavybės dokumentus, darbo sutartis arba knygeles, dienoraščius, nuotraukas. Šie dokumentai gali suteikti daug papildomos informacijos. Pasikalbėkime su visais šeimos nariais. Užsirašykime viską, ką jie pasakoja. Nuvykime į gimtąsias giminės vietas. Aplankykime giminaičius ir paklausinėkime jų apie savo giminę. Daug naudingos informacijos gali būti tėvų gimtinėje esančiose bažnytinėse knygosė. Panaršykime internete. Tereikia www.google.lt paieškoje įrašyti savo pavardę (tėvo, mamos mergautinę, galima pabandyti įrašyti įvairiais linksniais).

Antrasis etapas – ilgas ir kruopštus darbas archyvuose. Pasai ir pasų išdavimui gyventojų pateikti dokumentai, gimimo liudijimai ir pan., taip pat ir nuotraukos yra saugomos Lietuvos valstybės centriniame archyve O.Milašiaus g. 34 Vilniuje. Vienu apskričių geriau išlikę (pvz., Telšių ir Šiaulių, Vilniaus), kitų (pvz., Kretingos, Kėdainių) prasčiau. Geras fondas su pavardžių rodykle – Telšių pasų stalas, arba apskričių viršininkų fondai. Bažnytiniai krikštų, santuokų, laidotuvių metrikai saugomi Lietuvos valstybės istorijos archyve (LVIA). Lietuvos archyvų departamentas numatė suskaitmeninti Romos Katalikų

bažnytines gimimo, santuokos ir mirties metrikų aktų knygas (1599–1907 m.) – 240 900 puslapių. Jau suskaitmenintų dokumentų sąrašą galite rasti čia:

http://www.epaveldas.lt/vbspi/content/docs/about/archyvai_portale.pdf

Jei vis dėlto internete reikiamų suskaitmenintų dokumentų neradote, teks apsilankyti pačiame archyve **adresas:** Gerosios Vilties g. 10, Vilnius, internetinė svetainė: <http://www.archyvai.lt/archyvai/changeSite.do?siteId=1&pathId=31>

Informacija pagal: http://www.rootsweb.ancestry.com/~lithuani/html/pradedantiems_tyrinejima.html

Pirmiausia išigykite segtuvą arba bent aplanką, į kur galėtumėte susidėti visus įrašus, dokumentų kopijas bei nedidelį pluoštelį rašomojo popieriaus. Pradėkite nuo savęs ir užrašykite visą informaciją: kur ir kada gimėte, buvote pakrikštytas (kada, kurioje bažnyčioje, kas buvo krikštatėviai); jei atlikote karinę tarnybą – datas ir vietas; vestuvių datas ir vietas ir pan. Trumpai tariant, užsirašykite viską, ką žinote. Tada pereikite prie savo tėvų bei senelių. Jūs tikriausiai gautumėte daugiau informacijos, jei juos patys pakalbintumėte. Verta pakalbinti savo kaimynus bei paklausinėti giminaičių – gal kas turi įdomių ir svarbių genealogijai dokumentų, pvz.: gimimo liudijimų; vaikystės knygų (kur gal yra surašyta įdomių faktų ar įdėta nuotraukų); jei kas buvo įvaikintas – įvaikinimo dokumentų; vedybinių dokumentų, kvietimų; skyrybų popierių; mirties liudijimų, skelbimų; mokyklinių knygų, mokslo baigimo dokumentų; religinių dokumentų (krikšto, pirmosios Komunijos); darbo dokumentų (socialinio draudimo, pensijos); šiaip įvairenybių (laiškų, dienoraščių, užrašų, nuotraukų); šeimos istorijos užrašų, maldaknygių (gal net su įrašais), pasų; rankdarbių, papuošalų, baldų – kam jie priklausė, kas juos padarė; sveikatos tikrinimo dokumentų.

Patartina turėti giminystės diagramą. Segtuve pabandykite surūšiuoti gimines pagal šeimas. Dabartiniu metu galima išgyti nemažai specialiai tam skirtų programų kompiuteriams.

Pasistenkite pakalbinti kuo daugiau giminaičių, taip pat nepamirškite senų šeimos draugų. Pasiklausinėkite, gal kas nors irgi vykdo tokį patį projektą; tada galėtumėte tai daryti kartu. Taip pat turėkite mintyje, kad jums reikės ištekėjusių moterų mergautinių pavardžių, bet nepamirškite užsirašyti ir dabartinių pavardžių, nes jų galūnės skiriasi. Turėkite parengę savo klausimus: juos užrašykite ant popieriaus ir tarp jų palikite užtekinai vietos atsakymams; arba užrašykite atsakymus ant kito popieriaus lapo. Aišku, būtų daug lengviau ir greičiau įrašyti savo interviu į diktofoną, magnetofoną ar videokamerą. Tik tam turėtumėte gauti to žmogaus sutikimą (apie tai galite paklausti tada, kai tariatės dėl susitikimo laiko), nes kai kurie žmonės, ypač senyvi, nelabai patogiai jaučiasi prieš videokamerą. Jūs, žinoma, norite, kad jie jaustųsi kuo patogiau. Bandykite juos klausinėti ramioje ir patogioje, jums abiem jaukioje aplinkoje. Gal būtų gražu jums atsinešti kokių sausainių, sulčių ar kavos. Svarbiausia, kad jūs ir jūsų pašnekovas jaustumėtės laisvai ir patogiai, nes tada kartais galite

išgirsti įdomių istorijų apie savo giminaičius. Taip pat išiminkite, kad neturėtumėte pateikti vieną klausimą po kito, duokite pakankamai laiko apie juos pagalvoti ir prisiminti. Nesistenkite atkakliai laikytis klausimų eilės tvarkos – kai kurie jų gali būti persipynę. Jei kalbinamas asmuo prisiminė kažką kitką ne jūsų klausimo tema, leiskite jam papasakoti. Pokalbio pabaigoje nepamirškite padėkoti jam už sugaištą laiką ir prisiminimus.

Kai būsite baigę rinkti visą įmanomą informaciją iš savo giminaičių, tada informacijos galite imti ieškoti archyvuose, bažnyčiose ir kapinėse. Prisiminkite – jei toje pačioje kapavietėje esančiuose antkapiuose rasite įrašytas kelias skirtingas pavardes, tikėtina, kad tie žmonės giminiavosi. Jums pravartu žinoti, kad rajoniniuose archyvuose dažniausiai sukaupti dokumentai, prasidedantys tik po II pasaulinio karo, o visi ankstesnieji yra perkelti į Lietuvos centrinę valstybės archyvą Vilniuje. Jei gyvenate toli nuo sostinės, pabandykite prašyti joje gyvenančių giminaičių pagalbos; arba, pasiėmę visą savo surinktą informaciją, sudėtą į segtuvą, patys nuvykite į archyvą ir praleiskite vieną ar dvi dienas (jei tai įmanoma).

Patartina akla netikėti nė vienu dokumentu, nes ir vyriausybinių įstaigų išduotuose dokumentuose gali būti klaidų – netikslios datos, vardai ar vietovardžiai. Gali praversti užsirašyti, kur ir su kuriais dokumentais jau susipažinote ir padarėte jų kopijas. Jei įmanoma, pasistenkite gauti originalaus dokumento kopiją (o ne perrašyto), nes kartais jame gali būti papildomos informacijos.

**** Atmintinė pastatams analizuoti**

Pagal: Benediktas Šetkus. Gyvenamosios vietovės istorija: Žmonės. Įvykiai. Paminklai. V.: 2008, p. 17

- Kada pastatas pastatytas?
- Kokia šio pastato paskirtis – gamybinė, religinė, komercinė, kultūrinė, gyvenamoji ir pan.?
- Kas suprojektavo, statė, buvo pirmasis savininkas ar šeimininkas? Kas apie juos žinoma?
- Koks pastato architektūros stilius? Kokios statybinės medžiagos naudotos?
- Kiek ir kokių pastato originalių detalių išliko?
- Kas buvo vēlesni pastato šeimininkai? Kuriems tikslams vēliau pastatas naudotas?
- Su kuriais žymiausiai vietos, Lietuvos, pasaulio istorijos įvykiais pastatas yra susijęs? Kaip?

***** Atmintinė aikštėms analizuoti**

Pagal: Benediktas Šetkus. Gyvenamosios vietovės istorija: Žmonės. Įvykiai. Paminklai. V.: 2008, p. 18

- Kaip dabar vadinama aikštė?
- Kaip ji buvo vadinama anksčiau? Jei jos pavadinimas keitėsi, tai kodėl?
- Kada šioje vietoje aikštė susiformavo?
- Kokia aikštės paskirtis: dabar ir anksčiau? Jei keitėsi, tai kodėl?
- Kokie pastatai stovėjo prie aikštės anksčiau? Kokia buvo jų paskirtis?
- Kurie išlikę pastatai yra seniausi?
- Kokia dabar esančių pastatų paskirtis?
- Su kuriais istoriniais įvykiais susijusi aikštė?

*** Atmintinė gatvėms analizuoti

Pagal: Benediktas Šetkus. Gyvenamosios vietovės istorija: Žmonės. Įvykiai. Paminklai. V.: 2008, p. 18-19

- Kuri gatvė yra centrinė?
- Kurios gatvės yra pačios seniausios?
- Kaip ir kodėl kito gatvių pavadinimai?
- Kaip keitėsi gatvių užstatymas ir išvaizda?
- Kurios gatvės pavadintos iš šios vietovės kilusių žmonių vardais?
- Kuo jie yra nusipelnę?
- Kurios gatvės pavadintos su praeities įvykiais susijusiais pavadinimais? Kodėl?

**** Atmintinė kapinėms analizuoti

Pagal: Benediktas Šetkus. Gyvenamosios vietovės istorija: Žmonės. Įvykiai. Paminklai. V.: 2008, p. 20-21

- Kaip ir kodėl kapinės vadinamos?
- Kodėl kapinėms parinkta ši vieta?
- Kada šioje vietoje kapinės pradėjo veikti?
- Kaip laikui bėgant keitėsi antkapiniai paminklai? Iš kokių medžiagų jie buvo daromi?
- Kokie simboliai matomi ant antkapinių paminklų? Ką jie reiškia?
- Kokių tautybių ir religijų žmonės palaidoti kapinėse?
- Ką iš palaidojimo vietų galima spręsti apie palaidotų žmonių turtinę padėtį ir profesiją?
- Kokia įvairiais laikais buvo vidutinė žmonių gyvenimo trukmė?
- Ką galime spręsti apie vaikų mirtingumą?
- Kada (metai, laikotarpis) mirtingumas buvo didžiausias? Kuo tai galima paaiškinti?
- Ką antkapių įrašai liudija apie to meto žmonių pažiūras ir vertybes?
- Kokie žymiausi žmonės palaidoti kapinėse?

Atmintinė paminklams analizuoti

Pagal: Benediktas Šetkus. Gyvenamosios vietovės istorija: Žmonės. Įvykiai. Paminklai. V.: 2008, p. 22

- Kam paminklas skirtas ir kada jis pastatytas?
- Kas jame pavaizduota ir kokie užrašai yra?
- Iš kokios medžiagos paminklas padarytas?
- Kas paminklo autorius? Kas žinoma apie autorių?
- Kieno lėšomis paminklas pastatytas?
- Kodėl paminklas pastatytas būtent šioje vietoje?
- Koks buvo valdžios ir vietos žmonių požiūris į paminklą skirtingais istorijos laikotarpiais? Kaip paminklas buvo prižiūrimas?